

Πλάτωνος
Γ Ο Ρ Γ Ι Α Σ

Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια
Παῦλος Καλλιγᾶς

στιγμή

60— ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΤΙΓΓΡΑΦΕΩΝ

σθαι· δίκαιον γάρ. καὶ νῦν ταύτη τῇ ἀποκρίσει εἴ τι ἔχεις χρῆσθαι, χρῶ.

- 5 ΠΩΛ. Τί οὖν φῆς; κολακεία δοκεῖ σοι εἶναι ἢ ῥητορικὴ;
ΣΩ. Κολακείας μὲν οὖν ἔγωγε εἶπον μόριον. ἀλλ' οὐ μνημονεύεις τηλικούτος ὢν, ὦ Πῶλε; τί τάχα δράσεις;

ΠΩΛ. Ἄρ' οὖν δοκοῦσί σοι ὡς κόλακες ἐν ταῖς πόλεσι φαῦλοι νομίζεσθαι οἱ ἀγαθοὶ ῥήτορες;

- b ΣΩ. Ἐρώτημα τοῦτ' ἐρωτᾶς ἢ λόγου τινὸς ἀρχὴν λέγεις;

ΠΩΛ. Ἐρωτῶ ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐδὲ νομίζεσθαι ἔμοιγε δοκοῦσιν.

- ΠΩΛ. Πῶς οὐ νομίζεσθαι; οὐ μέγιστον δύνανται ἐν ταῖς πό-
5 λεσιν;

ΣΩ. Οὐκ, εἰ τὸ δύνασθαι γε λέγεις ἀγαθόν τι εἶναι τῷ δυναμένῳ.

ΠΩΛ. Ἀλλὰ μὲν δὴ λέγω γε.

- ΣΩ. Ἐλάχιστον τοῖνυν μοι δοκοῦσι τῶν ἐν τῇ πόλει δύνασθαι
10 οἱ ῥήτορες.

- ΠΩΛ. Τί δέ; οὐχ, ὥσπερ οἱ τύραννοι, ἀποκτεινύασιν τε ὄν ἂν
c βούλωνται, καὶ ἀφαιροῦνται χρήματα καὶ ἐκβάλλουσιν ἐκ τῶν πόλεων ὄν ἂν δοκῇ αὐτοῖς;

- ΣΩ. Νῆ τὸν κύνα, ἀμφιγνοῶ μέντοι, ὦ Πῶλε, ἐφ' ἐκάστου ὦν λέγεις πότερον αὐτὸς ταῦτα λέγεις καὶ γνώμην σαυτοῦ ἀπο-
5 φαίνη, ἢ ἐμὲ ἐρωτᾶς.

ΠΩΛ. Ἀλλ' ἔγωγε σὲ ἐρωτῶ.

ΣΩ. Εἶεν, ὦ φίλε· ἔπειτα δύο ἅμα με ἐρωτᾶς;

ΠΩΛ. Πῶς δύο;

- ΣΩ. Οὐκ ἄρτι οὕτω πως ἔλεγες· «Ἡ οὐχὶ ἀποκτεινύασιν οἱ
d ῥήτορες οὓς ἂν βούλωνται, ὥσπερ οἱ τύραννοι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται καὶ ἐξελαύνουσιν ἐκ τῶν πόλεων ὄν ἂν δοκῇ αὐτοῖς;»

ΠΩΛ. Ἐγωγε.

καιο. Καὶ ἂν ξέρεις πῶς νὰ διαχειριστεῖς τούτη τὴν ἀπάντησή μου, τότε διαχειρίσου τὴν.

ΠΩΛ. Τί εἶναι αὐτὰ πού λές; Νομίζεις ὅτι ἡ ρητορική εἶναι κολακεία;

ΣΩ. Εἶπα ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς κολακείας. Μὰ δὲν θυμᾶσαι, Πῶλε, τόσο νέος πού εἶσαι;⁸¹ Τί θὰ γίνεῖ μ' ἐσένα;

ΠΩΛ. Πιστεύεις λοιπὸν ὅτι οἱ καλοὶ ρήτορες, ἐφόσον εἶναι κόλακες, θεωροῦνται στὶς πόλεις ὡς κακοί;

ΣΩ. Μοῦ κάνεις ἐρώτηση, ἢ ἀρχίζεις κάποιον λόγο;

ΠΩΛ. Κάνω ἐρώτηση.

ΣΩ. Νομίζω ὅτι τοὺς θεωροῦν ἓνα τίποτα.

ΠΩΛ. Πῶς τίποτα; Δὲν ἔχουν τὴ μεγαλύτερη δύναμη μέσα στὶς πόλεις;

ΣΩ. Ὅχι, ἂν μὲ τὸ «ἔχουν δύναμη» ἐννοεῖς κάτι πού εἶναι καλὸ γι' αὐτὸν πού ἔχει τὴ δύναμη.

ΠΩΛ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοῶ.

ΣΩ. Ἐ, λοιπὸν, μοῦ φαίνεται ὅτι οἱ ρήτορες ἔχουν μέσα στὴν πόλη τὴ λιγότερη δύναμη.

ΠΩΛ. Λοιπὸν τί; Δὲν εἶναι σὰν τοὺς τυράννους, πού σκοτώνουν ὅποιον θέλουν, δημεύουν περιουσίες καὶ διώχνουν ἀπὸ τὶς πόλεις ὅποιον τοὺς ἀρέσει;

ΣΩ. Μὰ τὸν Κύνᾶ,⁸² Πῶλε, δὲν εἶμαι σίγουρος ἂν, γιὰ καθετὶ ἀπ' ὅσα ρωτᾶς, τὰ λές αὐτὰ ὁ ἴδιος ἐκφράζοντας τὴ γνώμη σου, ἢ ἂν ρωτᾶς ἐμένα.

ΠΩΛ. Ἐσένα ἐρωτῶ.

ΣΩ. Ἐστω, φίλε μου. Ἀλλὰ μὲ ρωτᾶς δύο πράγματα συνάμα;⁸³

ΠΩΛ. Τί ἐννοεῖς δύο;

ΣΩ. Μὰ τώρα μόλις δὲν εἶπες, μέσες ἄκρες, ὅτι «Οἱ ρήτορες δὲν σκοτώνουν ὅποιον θέλουν, ὅπως κάνουν οἱ τύραννοι, καὶ δὲν δημεύουν περιουσίες καὶ ἐξορίζουν ἀπὸ τὶς πόλεις ὅποιον τοὺς ἀρέσει;».

ΠΩΛ. Αὐτὸ εἶπα.

5 ΣΩ. Λέγω τοῖνυν σοι ὅτι δύο ταῦτ' ἐστὶν τὰ ἐρωτήματα, καὶ ἀποκρινοῦμαι γέ σοι πρὸς ἀμφοτέρα. φημί γάρ, ὦ Πῶλε, ἐγὼ καὶ τοὺς ῥήτορας καὶ τοὺς τυράννους δύνασθαι μὲν ἐν ταῖς πόλεσιν σμικρότατον, ὥσπερ νυνδὴ ἔλεγον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖν ὧν
e βούλονται ὡς ἔπος εἰπεῖν, ποιεῖν μέντοι ὅτι ἂν αὐτοῖς δόξη βέλτιστον εἶναι.

ΠΩΛ. Οὐκοῦν τοῦτο ἔστιν τὸ μέγα δύνασθαι;

ΣΩ. Οὐχ, ὡς γέ φησιν Πῶλος.

5 ΠΩΛ. Ἐγὼ οὐ φημι; φημί μὲν οὖν ἔγωγε.

ΣΩ. Μὰ τὸν — οὐ σύ γε, ἐπεὶ τὸ μέγα δύνασθαι φῆς ἀγαθὸν εἶναι τῷ δυναμένῳ.

ΠΩΛ. Φημί γὰρ οὖν.

ΣΩ. Ἀγαθὸν οὖν οἶε εἶναι, ἐάν τις ποιῇ ταῦτα ἃ ἂν δοκῇ αὐ-
10 τῷ βέλτιστα εἶναι, νοῦν μὴ ἔχων; καὶ τοῦτο καλεῖς σὺ μέγα δύνασθαι;

ΠΩΛ. Οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποδείξεις τοὺς ῥήτορας νοῦν ἔχοντας καὶ τέ-
467 χνην τὴν ῥητορικὴν ἀλλὰ μὴ κολακείαν, ἐμὲ ἐξελέγξας; εἰ δέ με εἰσὶς ἀνέλεγκτον, οἱ ῥήτορες οἱ ποιοῦντες ἐν ταῖς πόλεσιν ἃ δοκεῖ αὐτοῖς καὶ οἱ τυράννοι οὐδὲν ἀγαθὸν τοῦτο κεκτήσονται, ἢ δὲ δύναμις ἐστὶν, ὡς σὺ φῆς, ἀγαθόν, τὸ δὲ ποιεῖν ἄνευ νοῦ ἃ
5 δοκεῖ καὶ σὺ ὁμολογεῖς κακὸν εἶναι· ἢ οὐ;

ΠΩΛ. Ἐγωγε.

ΣΩ. Πῶς ἂν οὖν οἱ ῥήτορες μέγα δύναντο ἢ οἱ τυράννοι ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐὰν μὴ Σωκράτης ἐξελεγχθῇ ὑπὸ Πῶλου ὅτι ποι-
οῦσιν ἃ βούλονται;

b ΠΩΛ. Οὗτος ἀνήρ —

ΣΩ. Οὐ φημι ποιεῖν αὐτοὺς ἃ βούλονται· ἀλλὰ μ' ἔλεγε.

ΠΩΛ. Οὐκ ἄρτι ὠμολόγεις ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτοῖς βέλτιστα εἶναι [τούτου πρόσθεν];

5 ΣΩ. Καὶ γὰρ νῦν ὁμολογῶ.

ΣΩ. Λέω λοιπόν ότι αυτά είναι δύο ἐρωτήματα, ὁπότε θὰ σοῦ ἀπαντήσω καὶ στὰ δύο. Διότι ἰσχυρίζομαι, Πῶλε, ὅτι καὶ οἱ ῥήτορες καὶ οἱ τύραννοι ἔχουν τὴ μικρότερη δύναμη μέσα στὶς πόλεις, ὅπως μόλις εἶπα· διότι, ποὺ λέει ὁ λόγος, δὲν κάνουν τίποτε ἀπ' ὅσα θέλουν, μολονότι κάνουν ὅ,τι τοὺς φαίνεται καλύτερο νὰ κάνουν.

ΠΩΛ. Καὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἔχουν μεγάλη δύναμη;

ΣΩ. Ὅχι, καθὼς λέει ὁ Πῶλος τουλάχιστον.

ΠΩΛ. Λέω ἐγὼ ὄχι; Ἐγὼ ἀσφαλῶς καὶ λέω ναί!

ΣΩ. Μὰ τὸν —, ἀσφαλῶς ὄχι ἐσύ, ἐφόσον ὑποστηρίζεις ὅτι τὸ νὰ ἔχει μεγάλη δύναμη εἶναι γι' αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει κάτι καλό.

ΠΩΛ. Ναί, αὐτὸ λέω.

ΣΩ. Θεωρεῖς πὼς εἶναι καλό, ὅταν κάποιος κάνει αὐτὰ ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι τὸ καλύτερο δίχως νὰ ἔχει νοῦ;⁸⁴ Καὶ τὸ λές καὶ αὐτὸ «νὰ ἔχει μεγάλη δύναμη»;

ΠΩΛ. Ὅχι βέβαια.

ΣΩ. Θὰ μὲ ἀντικρούσεις, λοιπόν, ἀποδεικνύοντας ὅτι οἱ ῥήτορες ἔχουν νοῦ, καὶ ὅτι ἡ ρητορικὴ εἶναι τέχνη καὶ ὄχι κολακεία; Ἄν ὅμως δὲν μὲ ἀντικρούσεις, τότε οἱ ῥήτορες καὶ οἱ τύραννοι ποὺ κάνουν μέσα στὶς πόλεις ὅ,τι νομίζουν δὲν θὰ ἔχουν ἀποκτήσει τίποτα καλὸ ἀπὸ αὐτό. Ἡ δύναμη, ὅπως λές, εἶναι κάτι καλό, τὸ νὰ κάνει ὅμως κανεὶς ὅ,τι νομίζει δίχως νοῦ εἶναι, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος τὸ παραδέχεσαι, κακό ἢ ὄχι;

ΠΩΛ. Ναί, πράγματι.

ΣΩ. Πῶς εἶναι δυνατόν, λοιπόν, οἱ ῥήτορες ἢ οἱ τύραννοι νὰ ἔχουν μεγάλη δύναμη μέσα στὶς πόλεις, ἂν ὁ Σωκράτης δὲν ἀντικρουστεῖ ἀπὸ τὸν Πῶλο, ποὺ θὰ δείξει ἔτσι ὅτι αὐτοὶ κάνουν αὐτὸ ποὺ θέλουν;

ΠΩΛ. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος...

ΣΩ. ... ἀρνεῖται ὅτι αὐτοὶ κάνουν αὐτὸ ποὺ θέλουν. Ἄλλιῶς ἔλεγξέ με.

ΠΩΛ. Τώρα δὲ δὲν συμφώνησες ὅτι αὐτοὶ κάνουν ὅ,τι οἱ ἴδιοι θεωροῦν καλύτερο;

ΣΩ. Καὶ τώρα τὸ παραδέχομαι.

ΠΩΛ. Οὐκ οὖν ποιοῦσιν ἃ βούλονται;

ΣΩ. Οὐ φημι.

ΠΩΛ. Ποιοῦντες ἃ δοκεῖ αὐτοῖς;

ΣΩ. Φημί.

10 ΠΩΛ. Σχέτλιά <γε> λέγεις καὶ ὑπερφυῆ, ὦ Σώκρατες.

c ΣΩ. Μὴ κακηγόρει, ὦ λῶστε Πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ
σέ· ἀλλ' εἰ μὲν ἔχεις ἐμὲ ἐρωτᾶν, ἐπίδειξον ὅτι ψεύδομαι, εἰ δὲ
μὴ, αὐτὸς ἀποκρίνου.

ΠΩΛ. Ἄλλ' ἐθέλω ἀποκρίνεσθαι, ἵνα καὶ εἰδῶ ὅτι λέγεις.

5 ΣΩ. Πότερον οὖν σοι δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦτο βούλεσθαι
ὃ ἂν πράττωσιν ἐκάστοτε, ἢ ἐκεῖνο οὐ ἕνεκα πράττουσιν τοῦθ'
ὃ πράττουσιν; οἷον οἱ τὰ φάρμακα πίνοντες παρὰ τῶν ἰατρῶν
πότερόν σοι δοκοῦσιν τοῦτο βούλεσθαι ὅπερ ποιοῦσιν, πίνειν τὸ
φάρμακον καὶ ἀλγεῖν, ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὑγιαίνειν, οὐ ἕνεκα πίνουσιν;

ΠΩΛ. Δῆλον ὅτι τὸ ὑγιαίνειν.

d ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ πλείοντές τε καὶ τὸν ἄλλον χρηματισμὸν
χρηματιζόμενοι οὐ τοῦτό ἐστιν ὃ βούλονται, ὃ ποιοῦσιν ἐκά-
στοτε (τίς γὰρ βούλεται πλεῖν τε καὶ κινδυνεύειν καὶ πράγματ'
ἔχειν;) ἀλλ' ἐκεῖνο οἶμαι οὐ ἕνεκα πλέουσιν, πλουτεῖν· πλούτου
5 γὰρ ἕνεκα πλέουσιν.

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν οὕτω καὶ περὶ πάντων; ἐάν τις τι πράττη
ἕνεκά του, οὐ τοῦτο βούλεται ὃ πράττει, ἀλλ' ἐκεῖνο οὐ ἕνεκα
πράττει;

10 ΠΩΛ. Ναί.

e ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἔστιν τι τῶν ὄντων ὃ οὐχὶ ἤτοι ἀγαθόν γ' ἐστὶν ἢ
κακὸν ἢ μεταξὺ τούτων, οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν;

ΠΩΛ. Πολλὴ ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

b10 < > Ol.^λ Stobaeus: om. c

b11 κακηγόρει Naber: κατηγόρει c Ol.^λ

ΠΩΛ. Ἐπομένως δὲν κάνουν ὅ,τι θέλουν;

ΣΩ. Λέω πῶς ὄχι.

ΠΩΛ. Μολονότι κάνουν αὐτὸ πού νομίζουν;

ΣΩ. Ἔτσι λέω.

ΠΩΛ. Τί ἐξωφρενικά καὶ ἀλλοπρόσαλλα πράγματα εἶναι αὐτὰ πού λές, Σωκράτη!

ΣΩ. Μὴ μὲ κακολογεῖς, πολύτιμε Πῶλε — γιὰ νὰ σὲ προσφωνήσω στὸ δικό σου ὕφος.⁸⁵ Ἄντι γι' αὐτό, ρώτησέ με ἂν μπορεῖς, καὶ δεῖξε ὅτι ψεύδομαι. Εἰδάλλως θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσεις ἐσὺ σὲ ἐμένα.

ΠΩΛ. Ἐντάξει, εἶμαι πρόθυμος νὰ ἀπαντήσω, ἔτσι ὥστε νὰ καταλάβω τί λές.

ΣΩ. Τί σοῦ φαίνεται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θέλουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο πράττουν κάθε φορά, ἢ ἐκεῖνο γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου πράττουν αὐτὸ πού πράττουν; Ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, αὐτοὶ πού παίρνουν φάρμακα ἀπὸ τοὺς γιατρούς, πιστεύεις ὅτι θέλουν αὐτὸ ἀκριβῶς πού κάνουν, νὰ πιοῦν τὸ φάρμακο καὶ νὰ ὑποφέρουν, ἢ ἐκεῖνο γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου τὸ πίνουν, δηλαδή νὰ γίνουν καλά;

ΠΩΛ. Ὅτι θέλουν νὰ γίνουν καλά, προφανῶς.

ΣΩ. Καὶ οἱ ναυτικοί, λοιπόν, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ νὰ βγάξουν χρήματα, αὐτὸ πού θέλουν δὲν εἶναι αὐτὸ πού κάνουν κάθε φορά —διότι ποιός θέλει νὰ ταξιδεύει μὲ πλοῖα, νὰ διακινδυνεύει καὶ νὰ ἔχει μπελάδες; — ἀλλά, θαρρῶ, ἐκεῖνο γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου ταξιδεύουν, τὸ νὰ πλουτίσουν διότι ταξιδεύουν μὲ πλοῖα γιὰ χάρη τοῦ πλούτου.

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἔτσι δὲν εἶναι καὶ σὲ ὅλες τίς ἄλλες περιπτώσεις; Ἄν κανεὶς κάνει κάτι γιὰ χάρη κάποιου πράγματος, δὲν θέλει αὐτὸ τὸ ὁποῖο κάνει, ἀλλὰ ἐκεῖνο γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου τὸ κάνει;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ὑπάρχει τώρα κάτι τὸ ὁποῖο νὰ μὴν εἶναι εἴτε καλὸ εἴτε κακό, εἴτε κάτι ἐνδιάμεσο μεταξύ τους, δηλαδή οὔτε καλὸ οὔτε κακό;⁸⁶

ΠΩΛ. Ἀναγκαστικά ὄχι, Σωκράτη.

ΣΩ. Οὐκοῦν λέγεις εἶναι ἀγαθὸν μὲν σοφίαν τε καὶ ὑγίειαν
5 καὶ πλοῦτον καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα, κακὰ δὲ τὰναντία τούτων;

ΠΩΛ. Ἐγωγε.

ΣΩ. Τὰ δὲ μήτε ἀγαθὰ μήτε κακὰ ἄρα τοιάδε λέγεις, ἃ ἐνίστε
μὲν μετέχει τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνίστε δὲ τοῦ κακοῦ, ἐνίστε δὲ οὐδετέ-
468 ρον, οἷον καθῆσθαι καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν καὶ πλεῖν, καὶ οἷον
αὐτὸ λίθους καὶ ξύλα καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα; οὐ ταῦτα λέγεις;
ἢ ἄλλ' ἅττα καλεῖς τὰ μήτε ἀγαθὰ μήτε κακὰ;

ΠΩΛ. Οὐκ, ἀλλὰ ταῦτα.

5 ΣΩ. Πότερον οὖν τὰ μεταξὺ ταῦτα ἔνεκα τῶν ἀγαθῶν πράτ-
τουςιν ὅταν πράττωσιν, ἢ τὰγαθὰ τῶν μεταξύ;

ΠΩΛ. Τὰ μεταξὺ δήπου τῶν ἀγαθῶν.

b ΣΩ. Τὸ ἀγαθὸν ἄρα διώκοντες καὶ βαδίζομεν ὅταν βαδίζω-
μεν, οἰόμενοι βέλτιον εἶναι, καὶ τὸ ἐναντίον ἔσταμεν ὅταν ἔστώ-
μεν, τοῦ αὐτοῦ ἔνεκα, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ οὐ;

ΠΩΛ. Ναί.

5 ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἀποκτείνουμεν, εἴ τιν' ἀποκτείνουμεν, καὶ ἐκ-
βάλλομεν καὶ ἀφαιρούμεθα χρήματα, οἰόμενοι ἄμεινον εἶναι
ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν ἢ μή;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

10 ΣΩ. Ἐνεκ' ἄρα τοῦ ἀγαθοῦ ἅπαντα ταῦτα ποιοῦσιν οἱ ποι-
οῦντες.

ΠΩΛ. Φημί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὠμολογήσαμεν, ἃ ἔνεκά του ποιοῦμεν, μὴ ἐκεῖ-
να βούλεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο οὐ ἔνεκα ταῦτα ποιοῦμεν;

c ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα σφάττειν βουλόμεθα οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πό-
λεων οὐδὲ χρήματα ἀφαιρεῖσθαι ἀπλῶς οὕτως, ἀλλ' ἐὰν μὲν
ὠφέλημα ἢ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα
5 οὐ βουλόμεθα. τὰ γὰρ ἀγαθὰ βουλόμεθα, ὡς φῆς σύ, τὰ δὲ μήτε

ΣΩ. Θεωρεῖς ὅτι ἡ σοφία, ἡ ὑγεία, ὁ πλοῦτος καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἶναι καλὰ, καὶ κακὰ τὰ ἀντίθετά τους;

ΠΩΛ. Βέβαια.

ΣΩ. Καὶ αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι οὔτε καλὰ οὔτε κακὰ ἐννοεῖς πῶς εἶναι τέτοια, ὥστε ἄλλοτε νὰ μετέχουν στὸ καλὸ καὶ ἄλλοτε στὸ κακὸ καὶ κάποτε σὲ κανένα ἀπὸ τὰ δύο, ὅπως τὸ νὰ κάθεται κανεὶς, τὸ νὰ βαδίζει, νὰ τρέχει ἢ νὰ ταξιδεύει μὲ πλοῖο, ἢ πάλι ὅπως εἶναι οἱ πέτρες, τὰ ξύλα καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια; Αὐτὰ δὲν ἐννοεῖς; Ἡ ἐννοεῖς ὡς μήτε καλὰ μήτε κακὰ κάποια ἄλλα;

ΠΩΛ. Ὅχι, αὐτὰ.

ΣΩ. Ὅταν λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι κάνουν αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα, τὰ κάνουν γιὰ χάρη τῶν καλῶν, ἢ τὰ καλὰ γιὰ χάρη τῶν ἐνδιάμεσων;

ΠΩΛ. Τὰ ἐνδιάμεσα γιὰ χάρη τῶν καλῶν, προφανῶς.

ΣΩ. Ὅταν βαδίζουμε, λοιπὸν, βαδίζουμε ἐπιδιώκοντας τὸ καλόν, ἐπειδὴ τὸ θεωροῦμε καλύτερο, καὶ ἀντίθετα στεκόμαστε, ὅταν στεκόμαστε, γιὰ χάρη τοῦ ἴδιου πράγματος, τοῦ καλοῦ;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ σκοτώνουμε, ὅταν σκοτώνουμε κάποιον, καὶ τὸν ἐξορίζουμε καὶ δημεύουμε περιουσίες, ἐπειδὴ θεωροῦμε ὅτι εἶναι καλύτερο γιὰ ἐμᾶς νὰ τὰ κάνουμε αὐτὰ ἢ ὄχι;

ΠΩΛ. Βεβαίως.

ΣΩ. Ὡστε λοιπὸν, ὅλα αὐτὰ τὰ κάνουν ὅσοι τὰ κάνουν γιὰ χάρη τοῦ καλοῦ.

ΠΩΛ. Ἔτσι πιστεύω.

ΣΩ. Εἴμαστε σύμφωνοι, λοιπὸν, πῶς ὅσα κάνουμε γιὰ χάρη κάποιου ἄλλου πράγματος δὲν τὰ θέλουμε αὐτὰ τὰ ἴδια, ἀλλὰ ἐκεῖνο γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου τὰ κάνουμε;

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Δὲν θέλουμε, ἐπομένως, νὰ σφάζουμε ἀνθρώπους, οὔτε νὰ τοὺς διώχνουμε ἀπὸ τίς πόλεις, οὔτε νὰ δημεύουμε περιουσίες ἔτσι ἀπλά, ἀλλά, ἂν μὲν τοῦτα εἶναι ὠφέλιμα, τότε θέλουμε νὰ τὰ κάνουμε, ἂν ὅμως εἶναι βλαβερὰ, τότε ὄχι. Διότι, ὅπως λές κι ἐσύ ὁ ἴδιος, θέλουμε τὰ καλὰ, ἐνῶ αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι οὔτε

ἀγαθὰ μήτε κακὰ οὐ βουλόμεθα, οὐδὲ τὰ κακὰ. ἦ γάρ; ἀληθῆ σοι δοκῶ λέγειν, ὦ Πῶλε, ἦ οὐ; τί οὐκ ἀποκρίνη;

ΠΩΛ. Ἀληθῆ.

d ΣΩ. Οὐκοῦν εἶπερ ταῦτα ὁμολογοῦμεν, εἴ τις ἀποκτείνει τινὰ ἢ ἐκβάλλει ἐκ πόλεως ἢ ἀφαιρεῖται χρήματα, εἴτε τύραννος ὢν εἴτε ρήτωρ, οἴομενος ἄμεινον εἶναι αὐτῷ, τυγχάνει δὲ ὄν κάκιον, οὗτος δήπου ποιεῖ ἃ δοκεῖ αὐτῷ· ἦ γάρ;

5 ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν καὶ ἃ βούλεται, εἶπερ τυγχάνει ταῦτα κακὰ ὄντα; τί οὐκ ἀποκρίνη;

ΠΩΛ. Ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ ποιεῖν ἃ βούλεται.

ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅπως ὁ τοιοῦτος μέγα δύναται ἐν τῇ πόλει
e ταύτῃ, εἶπερ ἐστὶ τὸ μέγα δύνασθαι ἀγαθόν τι κατὰ τὴν σὴν ὁμολογίαν;

ΠΩΛ. Οὐκ ἔστιν.

ΣΩ. Ἀληθῆ ἄρα ἐγὼ ἔλεγον, λέγων ὅτι ἔστιν ἄνθρωπον ποι-
5 οῦντα ἐν πόλει ἃ δοκεῖ αὐτῷ μὴ μέγα δύνασθαι μηδὲ ποιεῖν ἃ βούλεται.

ΠΩΛ. Ὡς δὴ σύ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν δέξαιο ἐξεῖναί σοι ποιεῖν ὅτι δοκεῖ σοι ἐν τῇ πόλει μᾶλλον ἢ μή, οὐδὲ ζηλοῖς ὅταν ἴδῃς τινὰ ἢ ἀποκτείναντα ὃν ἔδοξεν αὐτῷ ἢ ἀφελόμενον χρήμα-
10 τα ἢ δῆσαντα.

ΣΩ. Δικαίως λέγεις ἢ ἀδίκως;

469 ΠΩΛ. Ὅπότερ' ἂν ποιῆ, οὐκ ἀμφοτέρως ζηλωτόν ἐστιν;

ΣΩ. Εὐφήμεί, ὦ Πῶλε.

ΠΩΛ. Τί δή;

ΣΩ. Ὅτι οὐ χρῆ οὔτε τοὺς ἀζηλώτους ζηλοῦν οὔτε τοὺς ἀ-
5 θλίους, ἀλλ' ἐλεεῖν.

ΠΩΛ. Τί δέ; οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν περὶ ὧν ἐγὼ λέγω τῶν ἀνθρώπων;

καλά οὔτε κακὰ δὲν τὰ θέλουμε, οὔτε τὰ κακὰ. Σωστά; Σοῦ φαίνεται, Πῶλε, ὅτι λέω ἀλήθεια ἢ ὄχι; Γιατί δὲν ἀπαντᾷς;⁸⁷

ΠΩΛ. Ἀλήθεια.

ΣΩ. Ἐφόσον λοιπὸν τῶρα εἴμαστε σύμφωνοι γι' αὐτά, ἂν κάποιος ποῦ εἶναι ἢ τύραννος ἢ ρήτορας ἐκτελέσει κάποιον, ἢ τὸν ἐξορίσει ἀπὸ τὴν πόλη ἢ τοῦ ἀρπάξει τὴν περιουσία, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι αὐτὸ εἶναι καλύτερο γι' αὐτόν, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα τοῦτο εἶναι χειρότερο, τότε προφανῶς κάνει αὐτὸ ποῦ ἀπλῶς νομίζει ὅτι εἶναι σωστό· ἢ ὄχι;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Κάνει λοιπὸν αὐτὰ ποῦ θέλει, ἂν στὴν πραγματικότητα τοῦτα εἶναι κακὰ; Τί ἀπαντᾷς;

ΠΩΛ. Ἐντάξει, δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι κάνει αὐτὸ ποῦ θέλει.

ΣΩ. Εἶναι δυνατὸν ὅμως αὐτὸς νὰ ἔχει μεγάλη δύναμη μέσα στὴν πόλη ἂν, σύμφωνα μὲ ὅσα παραδέχτηκες, τὸ νὰ ἔχει μεγάλη δύναμη εἶναι κάτι καλό;

ΠΩΛ. Ὅχι, δὲν εἶναι δυνατόν.

ΣΩ. Ἄρα ἔλεγα ἀλήθεια ὅταν ὑποστήριζα ὅτι μπορεῖ κάποιος ποῦ κάνει μέσα στὴν πόλη ὅ,τι νομίζει νὰ μὴν ἔχει μεγάλη δύναμη, οὔτε νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

ΠΩΛ. Γιὰ στάσου, Σωκράτη. Ἐσὺ δὲν θὰ προτιμοῦσες νὰ ἔχεις τὴ δύνατὸτητα νὰ κάνεις μέσα στὴν πόλη ὅ,τι νομίζεις παρὰ ὄχι; Δὲν νιώθεις ζήλεια ὅταν δεῖς κάποιον νὰ σκοτώνει ὅποιον νομίζει, ἢ νὰ τοῦ ἀρπάξει χρήματα ἢ νὰ τὸν στέλνει στὴ φυλακή;

ΣΩ. Ἐννοεῖς δίκαια ἢ ἄδικα;

ΠΩΛ. Ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνει, δὲν εἶναι ἔτσι καὶ ἀλλιῶς ἀξιόζηλευτος;

ΣΩ. Σώπα, Πῶλε.

ΠΩΛ. Γιατί παρακαλῶ;

ΣΩ. Διότι δὲν πρέπει νὰ ζηλεύεις οὔτε ὅσους εἶναι ἀνάξιοι νὰ τοὺς ζηλεύεις, οὔτε τοὺς δυστυχεῖς, ἀλλὰ νὰ τοὺς συμπονᾷς.

ΠΩΛ. Μὰ τί λές; Ἐτσι νομίζεις πῶς ἔχουν τὰ πράγματα ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους μιλῶ;

- ΣΩ. Πῶς γὰρ οὐ;
 ΠΩΛ. Ὅστις οὖν ἀποκτείνουσιν ὃν ἂν δόξῃ αὐτῷ, δικαίως
 10 ἀποκτείνύς, ἄθλιος δοκεῖ σοι εἶναι καὶ ἐλεεινός;
 ΣΩ. Οὐκ ἔμοιγε, οὐδὲ μέντοι ζηλωτός.
 ΠΩΛ. Οὐκ ἄρτι ἄθλιον ἔφησθα εἶναι;
 b ΣΩ. Τὸν ἀδίκως γε, ὦ ἑταῖρε, ἀποκτείναντα, καὶ ἐλεινόν γε
 πρὸς· τὸν δὲ δικαίως ἀζήλωτον.
 ΠΩΛ. Ἡ που ὁ γε ἀποθνήσκων ἀδίκως ἐλεινός τε καὶ ἄθλιός
 ἐστιν.
 5 ΣΩ. Ἦττον ἢ ὁ ἀποκτείνύς, ὦ Πῶλε, καὶ ἦττον ἢ ὁ δικαίως
 ἀποθνήσκων.
 ΠΩΛ. Πῶς δῆτα, ὦ Σώκρατες;
 ΣΩ. Οὕτως, ὡς μέγιστον τῶν κακῶν τυγχάνει ὃν τὸ ἀδικεῖν.
 ΠΩΛ. Ἡ γὰρ τοῦτο μέγιστον; οὐ τὸ ἀδικεῖσθαι μείζον;
 10 ΣΩ. Ἦκιστά γε.
 ΠΩΛ. Σὺ ἄρα βούλοιο ἂν ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν;
 c ΣΩ. Βουλοίμην μὲν ἂν ἔγωγε οὐδέτερα· εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴη
 ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἐλοίμην ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν.
 ΠΩΛ. Σὺ ἄρα τυραννεῖν οὐκ ἂν δέξαιο;
 ΣΩ. Οὐκ, εἰ τὸ τυραννεῖν γε λέγεις ὅπερ ἐγώ.
 5 ΠΩΛ. Ἄλλ' ἔγωγε τοῦτο λέγω ὅπερ ἄρτι, ἐξεῖναι ἐν τῇ πόλει,
 ὃ ἂν δοκῇ αὐτῷ, ποιεῖν τοῦτο, καὶ ἀποκτείνονται καὶ ἐκβάλλονται
 καὶ πάντα πράττοντι κατὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν.
 ΣΩ. ὦ μακάριε, ἐμοῦ δὴ λέγοντος [τῷ λόγῳ] ἐπιλαβοῦ. εἰ
 d γὰρ ἐγὼ ἐν ἀγορᾷ πληθούσῃ λαβῶν ὑπὸ μάλης ἐχειρίδιον λέ-
 γοιμι πρὸς σέ ὅτι «ὦ Πῶλε, ἐμοὶ δύναμίς τις καὶ τυραννὶς θαυ-
 μασία ἄρτι προσγένονεν· ἐὰν γε ἄρα ἐμοὶ δόξῃ τινὰ τουτωνί

ΣΩ. Πῶς ἀλλιῶς;

ΠΩΛ. Ὡστε λοιπὸν πιστεύεις ὅτι εἶναι δυστυχῆς καὶ ἀξιοθρήνητος ὁποῖος σκοτώνει ὁποῖον νομίζει, ἂν τὸν σκοτώσει δίκαια;

ΣΩ. Ὅχι βέβαια, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀξιοζήλευτος.

ΠΩΛ. Τώρα μόλις δὲν εἶπες πῶς εἶναι δυστυχῆς;

ΣΩ. Αὐτὸς ποὺ σκοτώνει ἄδिका εἶναι, φίλε μου, καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ἀξιοθρήνητος· ἐνῶ ὁποῖος τὸ κάνει δίκαια δὲν εἶναι ἀξιοζήλευτος.⁸⁸

ΠΩΛ. Ἀλλὰ βέβαια, αὐτὸς ποὺ σκοτώθηκε ἄδिका εἶναι καὶ ἀξιοθρήνητος καὶ δυστυχῆς.

ΣΩ. Λιγότερο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὸν σκότωσε, Πῶλε, καὶ λιγότερο ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πεθαίνει δίκαια.

ΠΩΛ. Πῶς γίνεται αὐτό, Σωκράτη;

ΣΩ. Γίνεται, ἐπειδὴ τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι στὴν πραγματικότητα τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ κακά.

ΠΩΛ. Τί; Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο; Δὲν εἶναι μεγαλύτερο τὸ νὰ ἀδικεῖται;

ΣΩ. Καθόλου.

ΠΩΛ. Θὰ προτιμοῦσες λοιπὸν ἐσὺ περισσότερο νὰ σὲ ἀδικήσουν παρά νὰ ἀδικήσεις;

ΣΩ. Προσωπικὰ δὲν θὰ ἤθελα κανένα ἀπὸ τὰ δύο. Ἄν ὅμως ἦταν ἀναγκαῖο ἢ νὰ ἀδικήσω ἢ νὰ ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀδικηθῶ παρά νὰ ἀδικήσω.

ΠΩΛ. Ὡστε λοιπὸν δὲν θὰ ἐπέλεγες νὰ γίνεις τύραννος;

ΣΩ. Ὅχι, ἂν ἐννοεῖς τὴν τυραννία ὅπως ἐγώ.

ΠΩΛ. Μὰ ἐγὼ τὴν ἐννοῶ ὅπως τὴν εἶπαμε μόλις πρὶν, ὅταν κανεὶς μπορεῖ νὰ κάνει ὅ,τι νομίζει, νὰ σκοτώνει, νὰ ἐξορίζει καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο.

ΣΩ. Ἐξαίρετε ἄνθρωπε, θὰ σοῦ πῶ μιὰ ἱστορία, καὶ σὺ κρίνε την. Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἀγορὰ γεμάτη κόσμος, κι ἐγὼ ἔχω ἓνα στιλέτο κρυμμένο στὸ μανίκι μου, καὶ σοῦ πῶ: «Ἐ, Πῶλε, ἐγὼ ξέρεις διαθέτω μιὰν ἀξιοθαύμαστη τυραννικὴ δύναμη. Διότι, ἂν θεωρήσω ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς

τῶν ἀνθρώπων ὧν σὺ ὀρᾷς αὐτίκα μάλα δεῖν τεθνάναι, τεθνή-
 5 ξει οὗτος ὃν ἂν δόξῃ· κἄν τινα δόξῃ μοι τῆς κεφαλῆς αὐτῶν κα-
 τεαγῆναι δεῖν, κατεαγῶς ἔσται αὐτίκα μάλα, κἄν θοιμάτιον
 διεσχίσθαι, διεσχισμένον ἔσται — οὕτω μέγα ἐγὼ δύναμαι ἐν
 e τῆδε τῇ πόλει», εἰ οὖν ἀπιστοῦντί σοι δείξαμι τὸ ἐγχειρίδιον,
 ἴσως ἂν εἴποις ἰδὼν ὅτι «ὦ Σώκρατες, οὕτω μὲν πάντες ἂν
 μέγα δύναιτο, ἐπεὶ κἄν ἐμπρησθεῖη οἰκία τούτῳ τῷ τρόπῳ
 ἦντινά σοι δοκοῖ, καὶ τά γε Ἀθηναίων νεώρια καὶ τριήρεις καὶ τὰ
 5 πλοῖα πάντα καὶ τὰ δημόσια καὶ τὰ ἴδια»· ἀλλ' οὐκ ἄρα τοῦτ'
 ἔστιν τὸ μέγα δύνασθαι, τὸ ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτῷ· ἢ δοκεῖ σοι;

ΠΩΛ. Οὐ δῆτα οὕτω γε.

470 ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν δι' ὅτι μέμφῃ τὴν τοιαύτην δύναμιν;

ΠΩΛ. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Τί δή; λέγε.

ΠΩΛ. Ὅτι ἀναγκαῖον τὸν οὕτω πράττοντα ζημιοῦσθαι ἔστιν.

5 ΣΩ. Τὸ δὲ ζημιοῦσθαι οὐ κακόν;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ θαυμάσιε, [τὸ μέγα δύνασθαι] πάλιν αὖ σοι
 φαίνεται, ἐὰν μὲν πράττοντι ἃ δοκεῖ ἔπῃται τὸ ὠφελίμως
 πράττειν, ἀγαθόν τε εἶναι, καὶ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἔστιν τὸ μέγα
 10 δύνασθαι· εἰ δὲ μή, κακὸν καὶ σμικρὸν δύνασθαι. σκεψώμεθα δὲ
 b καὶ τότε· ἄλλο τι ὁμολογοῦμεν ἐνίοτε μὲν ἄμεινον εἶναι ταῦτα
 ποιεῖν ἢ νυνδὴ ἐλέγομεν, ἀποκτείνεσθαι τε καὶ ἐξελαύνεσθαι ἀνθρώ-
 πους καὶ ἀφαιρεῖσθαι χρήματα, ἐνίοτε δὲ οὐ;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

5 ΣΩ. Τοῦτο μὲν δή, ὡς ἔοικε, καὶ παρὰ σοῦ καὶ παρ' ἐμοῦ ὁμο-
 λογεῖται.

ΠΩΛ. Ναί.

άνθρώπους αυτούς πού βλέπεις πρέπει να θανατωθεῖ τώρα ἀμέσως, τοῦτος θά θανατωθεῖ. Καί ἂν θεωρήσω ὅτι πρέπει τὸ κεφάλι κάποιου νὰ σπάσει, τότε θά τοῦ σπάσει πάραυτα, καί ἂν νὰ τοῦ σχιστεῖ τὸ ροῦχο, τότε θά τοῦ σχιστεῖ. Τόσο μεγάλη δύναμη ἔχω ἐγὼ μέσα στὴν πόλη!». Τότε, ἂν ἐσὺ δὲν με πιστέφεις κι ἐγὼ σοῦ δείξω τὸ στιλέτο, ἴσως ὅταν τὸ δεῖς νὰ πεῖς: «Μά, Σωκράτη, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅλοι θά μπορούσαν νὰ ἔχουν μεγάλη δύναμη, ὅπως ἄλλωστε με τὸν ἴδιο τρόπο θά μπορεῖ ἐπίσης νὰ καεῖ ἀπὸ πυρκαϊὰ ὅποιοδήποτε σπίτι ἐσὺ νομίζεις, ἀλλὰ ἀκόμη καί αὐτὰ τὰ νεώρια καί οἱ τριήρεις τῆς Ἀθήνας, καθὼς καί ὅλα τὰ πλοῖα, δημόσια καί ιδιωτικά». Ὅμως ὅλα αὐτά, τὸ νὰ κάνεις ὅ,τι νομίζεις, δὲν σημαίνουν ὅτι ἔχεις μεγάλη δύναμη. Ἡ ἔτσι θεωρεῖς;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς ὄχι.

ΣΩ. Ἐχεις νὰ μοῦ πεῖς γιὰ ποιὸν λόγο δὲν ἐγκρίνεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆ δύναμη;

ΠΩΛ. Ἐχω.

ΣΩ. Ποιὸς εἶναι ὁ λόγος, πές μου.

ΠΩΛ. Διότι εἶναι ἀναπόφευκτο αὐτὸς πού τὰ διέπραξε ὅλα αὐτὰ νὰ τιμωρηθεῖ.

ΣΩ. Καί τὸ νὰ τιμωρηθεῖ δὲν εἶναι κακό;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς καί εἶναι.

ΣΩ. Ὅποτε, ὑπέροχε, θεωρεῖς καί πάλι πῶς, ὅταν κάποιος κάνει ὅ,τι νομίζει καί τοῦτο συνοδεύεται ἀπὸ τὸ νὰ πράττει κάτι ὠφέλιμο, τότε αὐτὸ εἶναι καλὸ καί εἶναι αὐτὸ πού φανερώνει πῶς ἔχει μεγάλη δύναμη. Εἰδάλως, εἶναι κακό, καί σημαίνει ὅτι ἔχει μικρὴ δύναμη. Ἄς σκεφθοῦμε ἐπίσης τὸ ἐξῆς: συμφωνοῦμε ὅτι ὀρισμένες φορές εἶναι καλύτερο νὰ κάνουμε αὐτὰ πού μόλις εἶπαμε, νὰ σκοτώνουμε καί νὰ ἐξορίζουμε ἀνθρώπους καί νὰ ἀρπάζουμε τὰ χρήματά τους, καί ἄλλοτε ὄχι;⁸⁹

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Αὐτὸ εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο καί ἐσὺ καί ἐγὼ εἴμαστε σύμφωνοι.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Πότε οὖν σὺ φῆς ἄμεινον εἶναι ταῦτα ποιεῖν; εἰπέ τίνα ὄρον ὀρίζῃ.

10 ΠΩΛ. Σὺ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, ἀπόκριναι [ταὐτὸ] τοῦτο.

c ΣΩ. Ἐγὼ μὲν τοίνυν φημί, ὦ Πῶλε, εἴ σοι παρ' ἐμοῦ ἡδιόν ἐστιν ἀκούειν, ὅταν μὲν δικαίως τις ταῦτα ποιῇ, ἄμεινον εἶναι, ὅταν δὲ ἀδίκως, κάκιον.

5 ΠΩΛ. Χαλεπὸν γέ σε ἐλέγξει, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' οὐχὶ κἂν παῖς σε ἐλέγξειεν ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγεις;

ΣΩ. Πολλὴν ἄρα ἐγὼ τῷ παιδί χάριν ἔξω, ἴσην δὲ καὶ σοί, εἴαν με ἐλέγξης καὶ ἀπαλλάξης φλυαρίας. ἀλλὰ μὴ κάμῃς φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν, ἀλλ' ἔλεγχε.

d ΠΩΛ. Ἀλλὰ μὴν, ὦ Σώκρατες, οὐδέν γέ σε δεῖ παλαιοῖς πράγμασιν ἐλέγχειν· τὰ γὰρ χθῆς καὶ πρώην γεγονότα ταῦτα ἱκανά σε ἐξελέγξει ἐστὶν καὶ ἀποδείξει ὡς πολλοὶ ἀδικούντες ἀνθρωποὶ εὐδαιμόνες εἰσιν.

ΣΩ. Τὰ ποῖα ταῦτα;

5 ΠΩΛ. Ἀρχέλαον δήπου τοῦτον τὸν Περδίκκου ὀρᾶς ἄρχοντα Μακεδονίας;

ΣΩ. Εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἀκούω γε.

ΠΩΛ. Εὐδαιμόνων οὖν σοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἄθλιος;

ΣΩ. Οὐκ οἶδα, ὦ Πῶλε· οὐ γάρ πω συγγέγονα τῷ ἀνδρί.

e ΠΩΛ. Τί δέ; συγγεγόμενος ἂν γνοιῆς, ἄλλως δὲ αὐτόθεν οὐ γινώσκεις ὅτι εὐδαιμονεῖ;

ΣΩ. Μὰ Δί' οὐ δήτα.

5 ΠΩΛ. Δήλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸν μέγαν βασιλέα γινώσκεις φήσεις εὐδαιμόνα ὄντα.

ΣΩ. Καὶ ἀληθῆ γε ἐρῶ· οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει καὶ δικαιοσύνης.

ΠΩΛ. Τί δέ; ἐν τούτῳ ἢ πᾶσα εὐδαιμονία ἐστίν;

ΣΩ. Πότε λοιπόν λές ἐσὺ ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ τὰ κάνει κα-
νεὶς αὐτά; Πές μου ποῦ θέτεις τὸ ὄριο;

ΠΩΛ. Ἀπάντησέ το ἐσὺ αὐτό, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἐφόσον λοιπόν, Πῶλε, σὲ εὐχαριστεῖ περισσότερο νὰ τὸ
ἀκούσεις ἀπὸ ἐμένα, θὰ σοῦ πῶ: ὅταν κάποιος τὰ κάνει αὐτά δι-
καια, τότε εἶναι καλύτερο, ἐνῶ ἂν τὰ κάνει ἄδικα, χειρότερο.⁹⁰

ΠΩΛ. Τί δύσκολο πού εἶναι νὰ σὲ ἀντικρούσει κανεὶς, Σω-
κράτη! Μὰ καὶ ἓνα παιδί ἀκόμη θὰ μπορούσε νὰ σὲ ἀντικρού-
σει καὶ νὰ δείξει ὅτι αὐτὸ πού λές δὲν εἶναι ἀλήθεια!

ΣΩ. Θὰ χρωστῶ μεγάλη χάρη στὸ παιδί, καὶ σὲ ἐσένα τὸ
ἴδιο, ἂν μὲ ἀντικρούσεις καὶ ἔτσι μὲ κάνεις νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ
αὐτὲς τίς ἀνοησίες. Μὴ διστάσεις νὰ εὐεργετήσεις τὸν φίλο σου·
ἀντίκρουσέ με, λοιπόν.

ΠΩΛ. Μά, Σωκράτη, δὲν χρειάζεται νὰ ἀνατρέξουμε στοὺς
ἀρχαίους χρόνους γιὰ νὰ σὲ ἀντικρούσουμε. Διότι ἀκόμη καὶ
τὰ πρόσφατα γεγονότα ἀρκοῦν γι' αὐτό, καὶ γιὰ νὰ ἀποδείξουν
ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι πού ἀδικοῦν εἶναι εὐτυχεῖς.

ΣΩ. Καὶ ποιά εἶναι αὐτά;

ΠΩΛ. Ἔχεις ὑπόψη σου ἐκεῖνον τὸν Ἀρχέλαο, τὸν γιὸ τοῦ
Περδίκκα, πού κυβερνάει τὴ Μακεδονία;

ΣΩ. Κι ἂν δὲν τὸν ἔχω δεῖ, πάντως ἔχω ἀκούσει γι' αὐτόν.

ΠΩΛ. Πιστεύεις ὅτι εἶναι εὐτυχῆς ἢ δυστυχῆς;

ΣΩ. Δὲν ξέρω, Πῶλε. Ὡς τώρα, δὲν ἔχω συναναστραφεῖ τὸν
ἄνθρωπο.

ΠΩΛ. Τί, ἂν τὸν εἶχες συναναστραφεῖ θὰ γνώριζες, ἀλλιῶς
δὲν τὸ ξέρεις ἀπὸ μόνος σου πὼς εἶναι εὐτυχῆς;

ΣΩ. Ὅχι βέβαια, μὰ τὸν Δία.

ΠΩΛ. Προφανῶς, λοιπόν, Σωκράτη δὲν θὰ πεῖς ὅτι γνωρί-
ζεις ὅτι εἶναι εὐτυχῆς οὔτε ὁ Μέγας Βασιλεὺς.⁹¹

ΣΩ. Ναί, καὶ θὰ εἶναι ἀλήθεια. Διότι δὲν γνωρίζω σὲ τί κα-
τάσταση βρίσκεται ὅσον ἀφορᾷ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴ δι-
καιοσύνη.

ΠΩΛ. Τί λές; Ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία;

10 ΣΩ. Ὡς γε ἐγὼ λέγω, ὦ Πῶλε· τὸν μὲν γὰρ καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα εὐδαίμονα εἶναί φημι, τὸν δὲ ἄδικον καὶ πο-
νηρὸν ἄθλιον.

471 ΠΩΛ. Ἄθλιος ἄρα οὗτός ἐστιν ὁ Ἀρχέλαος κατὰ τὸν σὸν λόγον;

ΣΩ. Εἴπερ γε, ὦ φίλε, ἄδικος.

ΠΩΛ. Ἀλλὰ μὲν δὴ πῶς οὐκ ἄδικος; ὦ γε προσήκε μὲν τῆς
5 ἀρχῆς οὐδὲν ἦν νῦν ἔχει, ὄντι ἐκ γυναικὸς ἢ ἦν δούλη Ἀλκέτου τοῦ Περδίκκου ἀδελφοῦ, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον δούλος ἦν Ἀλκέτου, καὶ εἰ ἐβούλετο τὰ δίκαια ποιεῖν, ἐδούλευεν ἂν Ἀλκῆτη καὶ ἦν εὐδαίμων κατὰ τὸν σὸν λόγον. νῦν δὲ θαυμασίως ὡς
b ἄθλιος γέγονεν, ἐπεὶ τὰ μέγιστα ἠδίκηκεν· ὅς γε πρῶτον μὲν τοῦτον αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ θεῖον μεταπεμφάμενος ὡς ἀπο-
δώσων τὴν ἀρχὴν ἦν Περδίκκας αὐτὸν ἀφείλετο, ξενίσας καὶ καταμεθύσας αὐτόν τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἀνεψιὸν
5 αὐτοῦ, σχεδὸν ἠλικιώτην, ἐμβαλὼν εἰς ἄμαξαν, νύκτωρ ἐξα-
γαγὼν ἀπέσφαξέν τε καὶ ἠφάνισεν ἀμφοτέρους. καὶ ταῦτα ἀδι-
κῆσας ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος καὶ οὐ μετεμέ-
λησεν αὐτῷ, ἀλλ' ὀλίγον. ὕστερον τὸν ἀδελφόν, τὸν γνήσιον
c [τὸν] Περδίκκου υἱόν, παῖδα ὡς ἐπτέτη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγίγνετο κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἐβουλήθη εὐδαίμων γενέσθαι δικαίως ἐκ-
θρέψας καὶ ἀποδοὺς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, ἀλλ' εἰς φρέαρ ἐμβα-
λὼν καὶ ἀποπνίξας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν χῆνα
5 ἔφη διώκοντα ἐμπεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν. τοιγάρτοι νῦν, ἅτε μέ-
γιστα ἠδικηκῶς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀθλιώτατός ἐστιν πάντων Μακεδόνων, ἀλλ' οὐκ εὐδαιμονέστατος, καὶ ἴσως ἐστὶν ὅστις Ἀθηναίων ἀπὸ σοῦ ἀρξάμενος δέξαιτ' ἂν ἄλλος ὅστισὺν Μα-
d κεδόνων γενέσθαι μᾶλλον ἢ Ἀρχέλαος.

e9 κἀγαθὸν Dodds: καὶ ἀγαθὸν c Burnet c1 [ ] Dodds c1 ἐπτέτη
Burnet: ἐπταετηῆ uel ἐπταετή c Aristeides Ol.^h

ΣΩ. Ἔτσι πιστεύω ἐγὼ τουλάχιστον, Πῶλε. Διότι λέω εὐ-
τυχὴ κάποιον ποὺ εἶναι ἐξάισιος καὶ καλὸς ἄνθρωπος, ἄντρας ἢ
γυναίκα.⁹² Ἐνῶ δυστυχὴ λέω τὸν ἄδικο καὶ τὸν μοχθηρό.

ΠΩΛ. Ὅποτε, κατὰ τὰ λεγόμενά σου, ὁ Ἀρχέλαος ἐκεῖνος
εἶναι δυστυχής;

ΣΩ. Ἐφόσον, φίλε μου, εἶναι ἄδικος.

ΠΩΛ. Μὰ καὶ βέβαια εἶναι ἄδικος! Ἀφοῦ ἡ ἐξουσία τὴν ὁποία
κατέχει τώρα δὲν τοῦ ἀνήκει, δεδομένου ὅτι ἡ μητέρα του ὑ-
πῆρξε δούλη τοῦ Ἀλκέτα, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Περδίκκα. Σύμφω-
να μὲ τὸ δίκαιο, λοιπόν, ἦταν δοῦλος τοῦ Ἀλκέτα, καὶ ἂν ἤθελε
νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ εἶναι δίκαιο, θὰ ἦταν ἀκόμη δοῦλος τοῦ Ἀλ-
κέτα καί, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενά σου, θὰ ἦταν εὐτυχής. Ἀλλὰ
τώρα, ἀφοῦ διέπραξε τίς πιὸ μεγάλες ἀδικίες, κατάντησε μὲ
θαυμαστὸ τρόπο νὰ εἶναι τόσο «δυστυχής»: ἀφοῦ προσκάλεσε
τὸν ἴδιο τὸν ἀφέντη καὶ θεῖο του,⁹³ ὅτι δῆθεν θὰ τοῦ ἀπέδιδε τὴν
ἐξουσία τὴν ὁποία τοῦ εἶχε ἀφαιρέσει ὁ Περδίκκας, τὸν φιλο-
ξένησε καὶ τὸν μέθυσε ἐντελῶς, αὐτὸν καὶ τὸν γιό του τὸν Ἀλέ-
ξανδρο, ποὺ ἦταν ἐξάδελφός του καὶ σχεδὸν συνομήλικος. Καὶ
ἀφοῦ τοὺς ἔρριξε σὲ ἓνα ἀμάξι, τοὺς ὀδήγησε κάπου ἔξω μέσα
στὴ νύχτα, τοὺς κατέσφαξε καὶ τοὺς ἐξαφάνισε καὶ τοὺς δύο.
Ἐχοντας πιά διαπράξει ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, δὲν ἀντιλή-
φθηκε πόσο «δυστυχής» εἶχε καταντήσει, καὶ δὲν μετάνιωσε
καθόλου. Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ, δὲν θέλησε νὰ γίνῃ «εὐ-
τυχής» μὲ τὸ νὰ ἀναθρέψῃ τὸν γνήσιο γιό τοῦ Περδίκκα, ἓνα
σχεδὸν ἐφτάχρονο παιδί τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιο, θὰ ἔ-
πρεπε νὰ τὸ ἀναθρέψῃ καὶ νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ
τὸ ἔρριξε σὲ ἓνα πηγάδι καὶ τὸ ἔπνιξε, λέγοντας στὴ μητέρα
του τὴν Κλεοπάτρα ὅτι ἔπεσε κυνηγώντας μία χήνα, καὶ ὅτι
ἔτσι ἔχασε τὴ ζωὴ του.⁹⁴ Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τώρα, ἔχοντας δια-
πράξει τὰ μεγαλύτερα ἀδικήματα σὲ ὅλη τὴ Μακεδονία, εἶναι
ὁ πιὸ «δυστυχής» ἀπ' ὅλους τοὺς Μακεδόνες καὶ ὅχι ὁ πιὸ εὐ-
τυχής, ἐνῶ ἀσφαλῶς ὑπάρχουν ὀρισμένοι στὴν Ἀθήνα, κι ἐστὶ
πρῶτος-πρῶτος, ποὺ θὰ προτιμοῦσαν νὰ εἶναι ὅποιοσδήποτε
ἄλλος Μακεδόνας παρὰ ὁ Ἀρχέλαος.

ΣΩ. Καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν λόγων, ὦ Πῶλε, ἔγωγέ σε ἐπήνεσα ὅτι μοι δοκεῖς εὖ πρὸς τὴν ῥητορικὴν πεπαιδευθῆναι, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι ἡμεληκέναι· καὶ νῦν ἄλλο τι οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, ὃ με
5 καὶ ἂν παῖς ἐξελέγξειε, καὶ ἐγὼ ὑπὸ σοῦ νῦν, ὡς σὺ οἶε, ἐξελέγ-
λεγμαὶ τούτῳ τῷ λόγῳ, φάσκων τὸν ἀδικοῦντα οὐκ εὐδαίμονα εἶναι; πόθεν, ὠγαθέ; καὶ μὴν οὐδέν γέ σοι τούτων ὁμολογῶ ὧν σὺ φῆς.

e ΠΩΛ. Οὐ γὰρ ἐθέλεις, ἐπεὶ δοκεῖ γέ σοι ὡς ἐγὼ λέγω.

ΣΩ. ὦ μακάριε, ῥητορικῶς γὰρ με ἐπιχειρεῖς ἐλέγχειν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡγούμενοι ἐλέγχειν. καὶ γὰρ ἐκεῖ οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους δοκοῦσιν ἐλέγχειν, ἐπειδὰν τῶν λόγων
5 ὧν ἂν λέγωσι μάρτυρας πολλοὺς παρέχωνται καὶ εὐδοκίμους, ὁ δὲ τὰναντία λέγων ἕνα τινὰ παρέχεται ἢ μηδένα. οὗτος δὲ ὁ
472 ἔλεγχος οὐδενὸς ἄξιός ἐστιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἐνίοτε γὰρ ἂν καὶ καταψευδομαρτυρηθεῖ τις ὑπὸ πολλῶν καὶ δοκούντων εἶναι τι. καὶ νῦν περὶ ὧν σὺ λέγεις ὀλίγου σοι πάντες συμφήσουσιν ταῦτα Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξένοι, ἐὰν βούλη κατ' ἐμοῦ μάρτυρας
5 παρασχέσθαι ὡς οὐκ ἀληθῆ ἐγώ· μαρτυρήσουσί σοι, ἐὰν μὲν βούλη, Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ, ὧν οἱ τρίποδες οἱ ἐφεξῆς ἐστῶτές εἰσιν ἐν τῷ Διονυσίῳ, ἐὰν δὲ
b βούλη, Ἀριστοκράτης ὁ Σκελλίου, οὗ αὐτὸς ἐστὶν ἐν Πυθίου τοῦτο τὸ καλὸν ἀνάθημα, ἐὰν δὲ βούλη, ἢ Περικλέους ὅλη οἰκία ἢ ἄλλη συγγένεια ἤντινα ἂν βούλη τῶν ἐνθάδε ἐκλέξασθαι. ἀλλ' ἐγὼ σοι εἰς ὧν οὐχ ὁμολογῶ· οὐ γὰρ με σὺ ἀναγκάζεις, ἀλλὰ
5 ψευδομάρτυρας πολλοὺς κατ' ἐμοῦ παρασχόμενος ἐπιχειρεῖς

ΣΩ. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς συνομιλίας μας, Πῶλε, σὲ ἐπαίνεσα, ἐπειδὴ δείχνεις καλὰ ἐκπαιδευμένος στὴ ρητορική, ὡστόσο ἔχεις παραμελήσει τὴν πρακτικὴ τῆς διαλογικῆς συζήτησης. Ὡστε αὐτὸς ἐδῶ λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος μὲ τὸν ὁποῖο ἀκόμη καὶ ἓνα παιδί θὰ μπορούσε νὰ μὲ ἀντικρούσει; Καὶ πιστεύεις ὅτι ἔχω ἀντικρουσθεῖ μὲ τοῦτο τὸ ἐπιχειρήμα ὡς πρὸς τὸν ἰσχυρισμό μου ὅτι αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖ δὲν εἶναι εὐτυχής; Ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ, καλέ μου ἄνθρωπε; Ἄλλωστε διαφωνῶ μὲ ὅλα ὅσα εἶπες.

ΠΩΛ. Δὲν θέλεις νὰ συμφωνήσεις, ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι εἶναι ἔτσι ὅπως τὰ λέω.

ΣΩ. Ἐξάισιε ἄνθρωπε, προσπαθεῖς νὰ μὲ ἀντικρούσεις μὲ ρητορικὰ ἐπιχειρήματα, ἔτσι ὅπως ἐπιχειροῦν νὰ ἀνασκευάσουν ἓναν ἰσχυρισμὸ στὰ δικαστήρια. Διότι καὶ ἐκεῖ οἱ μὲν θεωροῦν ὅτι ἔχουν ἀντικρούσει τοὺς δέ, ἐφόσον προσκομίσουν πολλοὺς καὶ ἀξιόπιστους μάρτυρες γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς ἰσχυρισμούς τους, καὶ ὅταν ἐκεῖνος ποὺ ὑποστηρίζει τὸ ἀντίθετο παρουσιάσει ἓναν μόνον μάρτυρα, ἢ καὶ κανέναν. Ὅμως αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀντίκρουσης δὲν ἔχει καμιὰ ἀξία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀλήθεια. Διότι μερικὲς φορές ἐνδέχεται κανεὶς νὰ κατηγορηθεῖ ψευδῶς ἀπὸ πολλούς, οἱ ὁποῖοι νομίζεται πῶς εἶναι ἀξιόλογοι. Ἀκόμη καὶ τώρα, σχεδὸν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι, θὰ ψήφιζαν ὑπὲρ σου γιὰ ὅσα ἀνέφερες, ἂν ἤθελες νὰ καταθέσεις ὡς μάρτυρας ἐναντίον μου ὑποστηρίζοντας ὅτι δὲν λέω ἀλήθεια. Ἄν ἤθελες μάλιστα, θὰ μπορούσαν νὰ καταθέσουν ὡς μάρτυρες ὑπὲρ σου ὁ Νικίας ὁ γιὸς τοῦ Νικήρατου⁹⁵ καὶ μαζί του οἱ ἀδελφοί του, ποὺ οἱ τρίποδές τους εἶναι στημένοι στὴ σειρὰ στὸ προαύλιο τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διονύσου, καθὼς καὶ ὁ Ἀριστοκράτης, ὁ γιὸς τοῦ Σκελλία,⁹⁶ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ ὠραῖο ἀνάθημα ποὺ βρῖσκεται στὸ ἱερὸ τοῦ Πύθιου Ἀπόλλωνα. Ἐπίσης, ὅλος ὁ οἶκος τοῦ Περικλῆ, ἂν θέλεις, ἢ ὅποια ἄλλη ἀπὸ τίς ντόπιες οἰκογένειες θὰ προτιμοῦσες νὰ διαλέξεις. Ὡστόσο ἐγώ, μολονότι εἶμαι μόνον ἓνας, δὲν συμφωνῶ μαζί σου.⁹⁷ Διότι δὲν μὲ ἐξαναγκάζεις νὰ συμφωνήσω, ἀλλὰ ἐπικαλούμενος ἐναντίον μου ἓνα σωρὸ ψευδομάρτυρες, προσπαθεῖς νὰ μὲ ἐκβάλεις ἀπὸ αὐτὸ ποῦ

ἐκβάλλειν με ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἀληθοῦς. ἐγὼ δὲ ἂν μὴ σέ
 αὐτὸν ἓνα ὄντα μάρτυρα παράσχωμαι ὁμολογοῦντα περὶ ὧν
 λέγω, οὐδὲν οἶμαι ἄξιον λόγου μοι πεπεράνθαι περὶ ὧν ἂν ἡμῶν
 c ὁ λόγος ἦ· οἶμαι δὲ οὐδὲ σοί, ἐὰν μὴ ἐγὼ σοι μαρτυρῶ εἰς ὧν
 μόνος, τοὺς δ' ἄλλους πάντας τούτους χαίρειν ἔῃς. ἔστιν μὲν
 οὖν οὗτός τις τρόπος ἐλέγχου, ὡς σύ τε οἶει καὶ ἄλλοι πολλοί·
 5 ἔστιν δὲ καὶ ἄλλος, ὃν ἐγὼ αὐ οἶμαι. παραβαλόντες οὖν παρ'
 5 ἀλλήλους σκεψώμεθα εἴ τι διοίσουσιν ἀλλήλων. καὶ γὰρ καὶ
 τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν οὐ πάνυ σμικρὰ ὄντα, ἀλλὰ
 σχεδόν τι ταῦτα περὶ ὧν εἰδέναι τε κάλλιστον μὴ εἰδέναι τε
 αἰσχιστον· τὸ γὰρ κεφάλαιον αὐτῶν ἔστιν ἢ γιγνώσκειν ἢ ἀ-
 d γνοεῖν ὅστις τε εὐδαίμων ἐστὶν καὶ ὅστις μὴ. αὐτίκα πρῶτον,
 περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστίν, σὺ ἡγήσῃ οἷόν τε εἶναι μακάριον ἄν-
 δρα ἀδικοῦντά τε καὶ ἄδικον ὄντα, εἴπερ Ἀρχέλαον ἄδικον μὲν
 ἡγήσῃ εἶναι, εὐδαίμονα δέ. ἄλλο τι ὡς οὕτω σου νομίζοντος δια-
 5 νοώμεθα;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐγὼ δὲ φημι ἀδύνατον. ἐν μὲν τουτὶ ἀμφισβητοῦμεν.
 εἰεν· ἀδικῶν δὲ δὴ εὐδαίμων ἔσται ἄρ', ἂν τυγχάνῃ δίκης τε καὶ
 τιμωρίας;

10 ΠΩΛ. Ἦκιστά γε, ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν ἀθλιώτατος εἴη.

e ΣΩ. Ἄλλ' ἐὰν ἄρα μὴ τυγχάνῃ δίκης ὁ ἀδικῶν, κατὰ τὸν σὸν
 λόγον εὐδαίμων ἔσται;

ΠΩΛ. Φημί.

ΣΩ. Κατὰ δέ γε τὴν ἐμὴν δόξαν, ὦ Πῶλε, ὁ ἀδικῶν τε καὶ ὁ
 5 ἄδικος πάντως μὲν ἄθλιος, ἀθλιώτερος μέντοι ἐὰν μὴ διδῶ
 δίκην μηδὲ τυγχάνῃ τιμωρίας ἀδικῶν, ἤττον δὲ ἄθλιος ἐὰν δι-
 δῶ δίκην καὶ τυγχάνῃ δίκης ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων.

μου ἀνήκει καὶ πού εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐγώ, ἂν δὲν καταφέρω νὰ προσκομίσω ἐσένα τὸν ἴδιο ὡς τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ μάρτυρα πού νὰ συμφωνεῖ μὲ ὅσα λέω, τότε θαρρῶ δὲν θὰ ἔχω πετύχει τίποτε ἄξιο λόγου ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα πού συζητᾶμε. Ἀλλὰ οὔτε κι ἐσύ, πιστεύω, ἂν δὲν προσμαρτυρήσω ὑπὲρ σου, ὄντας ἕνας καὶ μόνος μάρτυρας, ὁπότε νομίζω ὅτι θὰ μπορεῖς νὰ ἀφήσεις κατὰ μέρος ὅλους ἐκείνους τοὺς ὑπόλοιπους.

Ἐπάρχει ἐπομένως ἐτοῦτος ὁ τρόπος ἀντίκρουσης, τὸν ὁποῖο παραδέχσαι κι ἐσύ καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἕνας ἄλλος, τὸν ὁποῖο παραδέχομαι ἐγώ. Ἐς τοὺς ἀντιπαραβάλομε λοιπὸν μεταξύ τους καὶ ἄς δοῦμε ἂν διαφέρουν ὡς πρὸς κάτι. Διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἐδῶ ἀμφισβήτηση δὲν εἶναι διόλου ἀσήμαντα, ἀλλὰ αὐτὰ περὶ πού γιὰ τὰ ὁποῖα εἶναι σημαντικότερο νὰ τὰ γνωρίζουμε καὶ πιὸ ντροπιαστικὸ νὰ τὰ ἀγνοοῦμε. Ὁ πυρήνας τοῦ ζητήματος εἶναι τὸ ἂν ἔχει κανεὶς ἐπίγνωση ἢ ὄχι τοῦ ποιός εἶναι εὐτυχῆς καὶ ποιός ὄχι.⁹⁸ Ἐς πάρουμε λοιπὸν πρῶτα τὸ ζήτημα πού συζητούσαμε τώρα: ἐσύ θεωρεῖς ὅτι κάποιος πού ἀδικεῖ καὶ εἶναι ἀδίκος μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτα εὐτυχῆς, ἐφόσον πιστεύεις ὅτι ὁ Ἀρχέλαος, μολονότι εἶναι ἀδίκος, εἶναι εὐτυχῆς. Νὰ θεωρήσουμε λοιπὸν ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀποψή σου;

ΠΩΛ. Βεβαίως.

ΣΩ. Ἐγὼ πάλι ἰσχυρίζομαι ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τὸ ὁποῖο διαφωνοῦμε. Ἐς εἶναι. Ὡστε λοιπὸν, ἐνῶ κάνει ἀδικίες, θὰ εἶναι εὐτυχῆς — ἄραγε καὶ ὅταν καταδικαστεῖ καὶ τιμωρηθεῖ;

ΠΩΛ. Ὅχι, καθόλου. Ἀφοῦ τότε θὰ εἶναι δυστυχέστατος.

ΣΩ. Ἄν ὅμως αὐτὸς πού διαπράττει ἀδικίες δὲν καταδικαστεῖ, τότε, κατὰ τὴ γνώμη σου, θὰ εἶναι εὐτυχῆς;

ΠΩΛ. Ἐτσι λέω.

ΣΩ. Κατὰ τὴ δική μου ἀποψη, Πῶλε, αὐτὸς πού ἀδικεῖ καὶ εἶναι ἀδίκος εἶναι ὅπωςδήποτε δυστυχῆς, ὅμως περισσότερο δυστυχῆς ἂν δὲν καταδικαστεῖ καὶ δὲν ὑποστεῖ τιμωρία γιὰ τὴν ἀδικία του, καὶ λιγότερο δυστυχῆς ἂν καταδικαστεῖ καὶ ὑποστεῖ τιμωρία ἀπὸ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους.

- 473 ΠΩΛ. Ἄτοπά γε, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρεῖς λέγειν.
 ΣΩ. Πειράσομαι δέ γε καὶ σὲ ποιῆσαι, ὦ ἑταῖρε, ταῦτά ἐμοὶ λέγειν· φίλον γάρ σε ἡγοῦμαι. νῦν μὲν οὖν ἃ διαφερόμεθα ταῦτ' ἐστίν· σκόπει δὲ καὶ σύ. εἶπον ἐγὼ που ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ
- 5 ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον εἶναι.
 ΠΩΛ. Πάνυ γε.
 ΣΩ. Σὺ δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι.
 ΠΩΛ. Ναί.
 ΣΩ. Καὶ τοὺς ἀδικούντας ἀθλίους ἔφην εἶναι ἐγώ, καὶ ἐξη-
- 10 λέγχθην ὑπὸ σοῦ.
 ΠΩΛ. Ναὶ μὰ Δία.
 b ΣΩ. Ὡς σύ γε οἶει, ὦ Πῶλε.
 ΠΩΛ. Ἀληθῆ γε οἰόμενος.
 ΣΩ. Ἵσως. σὺ δέ γε εὐδαίμονας αὐ τοὺς ἀδικούντας, ἐὰν μὴ διδῶσι δίκην.
- 5 ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν.
 ΣΩ. Ἐγὼ δέ γε αὐτοὺς ἀθλιωτάτους φημί, τοὺς δὲ διδόντας δίκην ἦττον. βούλει καὶ τοῦτο ἐλέγχειν;
 ΠΩΛ. Ἄλλ' ἔτι τοῦτ' ἐκείνου χαλεπώτερόν ἐστιν, ὦ Σώκρατες, ἐξελέγξαι.
- 10 ΣΩ. Οὐ δῆτα, ὦ Πῶλε, ἀλλ' ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἀληθὲς οὐδέποτε ἐλέγχεται.
 ΠΩΛ. Πῶς λέγεις; ἐὰν ἀδικῶν ἄνθρωπος ληφθῆ, τυραννίδι
- c ἐπιβουλεύων, καὶ ληφθεὶς στρεβλῶται καὶ ἐκτέμνηται καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκάηται, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ παντοδαπὰς λώβας αὐτός τε λωβηθεὶς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἐπιδῶν παῖδάς τε καὶ γυναῖκα τὸ ἔσχατον ἀνασταυρωθῆ ἢ καταπιπτωθῆ,
- 5 οὗτος εὐδαιμονέστερος ἔσται ἢ ἐὰν διαφυγῶν τύραννος καταστῆ καὶ ἄρχων ἐν τῇ πόλει διαβιῶ ποιῶν ὅτι ἂν βούληται,

ΠΩΛ. Τί παράλογα πράγματα προσπαθεῖς νὰ ὑποστηρίξεις, Σωκράτη!

ΣΩ. Θὰ προσπαθήσω, φίλε μου, νὰ σέ κάνω νὰ συμφωνήσεις μαζί μου. Γιατί σέ θεωρῶ φίλο. Ὅριστε ἐπομένως ποιά εἶναι ἡ διαφορὰ μας τώρα, ἐξέτασέ την ὁμῶς κι ἐσύ: ἐγὼ λοιπὸν εἶπα προηγουμένως ὅτι τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικεῖται.

ΠΩΛ. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Ἐνῶ ἐσύ λὲς ὅτι χειρότερο εἶναι τὸ νὰ ἀδικεῖται.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἐγὼ ὑποστήριξα ὅτι ὅσοι ἀδικοῦν εἶναι δυστυχεῖς, ὁπότε ἐπακολούθησε ἡ ἀντίκρουση ἀπὸ μέρους σου.

ΠΩΛ. Ναί, μὰ τὸν Δία.

ΣΩ. Ἔτσι πιστεύεις ἐσύ, Πῶλε.

ΠΩΛ. Πιστεύοντας αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀλήθεια.

ΣΩ. Ἐνδεχομένως. Κι ἐσύ πιστεύεις ἐπίσης ὅτι ὅσοι ἀδικοῦν εἶναι εὐτυχεῖς, ἂν δὲν καταδικαστοῦν.

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἐνῶ ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι αὐτοὶ εἶναι δυστυχεστάτοι, καὶ πὼς ἐκεῖνοι ποὺ καταδικάζονται εἶναι λιγότερο δυστυχεῖς. Θέλεις νὰ ἀντικρούσεις αὐτὴ τὴ θέση;

ΠΩΛ. Τοῦτο εἶναι ἀκόμη πιὸ δύσκολο νὰ ἀντικρουστεῖ ἀπὸ ἐκεῖνο, Σωκράτη!

ΣΩ. Ὅχι ἀπλῶς δύσκολο, Πῶλε, ἀλλὰ ἀδύνατον. Διότι κάτι ποὺ εἶναι ἀληθές δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἀντικρουστεῖ.

ΠΩΛ. Πὼς τὸ λὲς αὐτό; Ἄν κάποιος ποὺ διαπράττει ἀδικία, ἐξυφαίνοντας λ.χ. συνωμοσία γιὰ νὰ γίνῃ τύραννος, καὶ ἀφοῦ τὸν συλλάβουν τὸν βασανίσουν, τὸν εὐνουχίσουν καὶ τὸν τυφλώσουν βγάζοντάς του τὰ μάτια μὲ φωτιά, καὶ ὑποστεῖ καὶ ἄλλες μορφές κακοποίησης τόσο αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅσο καὶ τὰ παιδιά καὶ ἡ γυναίκα του, ἂν στὸ τέλος τὸν σταυρώσουν ἢ τὸν ἀλείψουν μὲ πίσσα, τότε αὐτὸς θὰ εἶναι περισσότερο εὐτυχῆς ἀπὸ τὸ ἂν ξεφύγει καὶ γίνῃ τύραννος, καὶ καταλάβει τὴν ἐξουσία στὴν πόλη του, καὶ περάσει τὴ ζωὴ του κάνοντας ὅ,τι θέλει, ἐνῶ οἱ συμ-

ζηλωτὸς ὢν καὶ εὐδαιμονιζόμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν
d ἄλλων ξένων; ταῦτα λέγεις ἀδύνατον εἶναι ἐξελέγχειν;

ΣΩ. Μορμολύττη αὖ, ὦ γενναῖε Πῶλε, καὶ οὐκ ἐλέγχεις· ἄρτι δὲ ἐμαρτύρου. ὅμως δὲ ὑπόμνησόν με σμικρόν. εἰς ἀδίκως ἐπιβουλεύων τυραννίδι, εἶπες;

5 ΠΩΛ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Εὐδαιμονέστερος μὲν τοίνυν οὐδέποτε ἔσται οὐδέτερος αὐτῶν, οὔτε ὁ κατειργασμένος τὴν τυραννίδα ἀδίκως οὔτε ὁ διδοὺς δίκην —δυσὸν γὰρ ἀθλίον εὐδαιμονέστερος μὲν οὐκ ἂν
e εἶη— ἀθλιώτερος μέντοι ὁ διαφεύγων καὶ τυραννεύσας. τί τοῦτο, ὦ Πῶλε; γελαῖς; ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἐστίν, ἐπειδὴν τίς τι εἶπη, καταγελαῖν, ἐλέγχειν δὲ μή;

ΠΩΛ. Οὐκ οἶμι ἐξεληλέγχθαι, ὦ Σώκρατες, ὅταν τοιαῦτα λέ-
 5 γῃς ἢ οὐδεὶς ἂν φήσειεν ἀνθρώπων; ἐπεὶ ἐροῦ τινα τουτωνί.

ΣΩ. ὦ Πῶλε, οὐκ εἰμί τῶν πολιτικῶν, καὶ πέρυσι βουλεύειν
 474 λαχὼν, ἐπειδὴ ἡ φυλὴ ἐπρυτάνευε καὶ ἔδει με ἐπιψηφίζειν, γέ-
 λωτα παρείχον καὶ οὐκ ἠπιστάμην ἐπιψηφίζειν. μὴ οὖν μηδὲ
 νῦν με κέλευε ἐπιψηφίζειν τοὺς παρόντας, ἀλλ' εἰ μὴ ἔχεις τού-
 των βελτίω ἔλεγχον, ὅπερ νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον, ἐμοὶ ἐν τῷ μέρει
 παράδος, καὶ πείρασαι τοῦ ἐλέγχου οἷον ἐγὼ οἶμαι δεῖν εἶναι.
 5 ἐγὼ γὰρ ὢν ἂν λέγω ἓνα μὲν παρασχέσθαι μάρτυρα ἐπίστα-
 μαι, αὐτὸν πρὸς ὃν ἂν μοι ὁ λόγος ἦ, τοὺς δὲ πολλοὺς ἐῶ χαί-
 ρειν, καὶ ἓνα ἐπιψηφίζειν ἐπίσταμαι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὐδὲ δια-
b λέγομαι. ὅρα οὖν εἰ ἐθελήσεις ἐν τῷ μέρει διδοῖναι ἔλεγχον ἀπο-
 κρινόμενος τὰ ἐρωτώμενα. ἐγὼ γὰρ δὴ οἶμαι καὶ ἐμὲ καὶ σέ

πολίτες του και οι ξένοι θα τον ζηλεύουν και θα τον μακαρίζουν; Αυτό λές ότι είναι αδύνατον να αντικρουστούν;

ΣΩ. Προσπαθείς να με τρομοκρατήσεις, καλοαναθρεμμένε μου Πῶλε, αντί να με αντικρούσεις. Τώρα μόλις κατέθεσες τή μαρτυρία σου. Όμως υπενθύμισέ μου ένα μικρό πράγμα: είπες «ἄν κανείς ἐξυφαίνει ἄδικα συνωμοσία γιά νά γίνει τύραννος»;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Τότε λοιπόν, κανένας ἀπό τοὺς δύο αὐτοὺς δὲν θὰ εἶναι ἀπόλυτα εὐτυχής, οὔτε ἐκεῖνος πού κατακτᾷ τὴν τυραννία μὲ ἄδικο τρόπο, οὔτε αὐτὸς πού καταδικάζεται —διότι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κάποιος ἀπόλυτα εὐτυχής ἀνάμεσα σὲ δύο δυστυχεῖς— περισσότερο δυστυχής, ὥστόσο, θὰ εἶναι αὐτὸς πού ξεφεύγει καὶ κατακτᾷ τὴν τυραννία. Τί λοιπόν, Πῶλε; Γελᾷς; Εἶναι τώρα αὐτὸ κάποιον ἄλλο εἶδος ἀντίκρουσης, ὅταν κανείς λέει κάτι, ὃ ἄλλος νὰ βάζει τὰ γέλια καὶ νὰ μὴν ἐλέγχει αὐτὸ πού εἰπώθηκε;⁹⁹

ΠΩΛ. Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι ἔχεις ἤδη ἀντικρουστεῖ, Σωκράτη, ὅταν λές πράγματα τέτοια πού κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ τὰ ἔλεγε. Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ ρωτήσεις ὅποιον-δήποτε ἀπὸ τοὺς παρόντες.

ΣΩ. Μά, Πῶλε, δὲν εἶμαι κανένας πολιτικός.¹⁰⁰ Πέρυσι πού κληρώθηκα βουλευτής, ἐπειδὴ ἡ φυλή μου εἶχε τὴν πρυτανεία καὶ ἔπρεπε νὰ εἶμαι ἀνάμεσα στοὺς εἰσηγητές, προκάλεσα γέλια γιατί δὲν ἤξερα πῶς νὰ φέρω θέματα γιά ψήφιση.¹⁰¹ Ὅποτε λοιπόν, μὴ μὲ βάζεις νὰ ζητήσω τὴν ψῆφο τῶν παρόντων. Ἄν δὲν ἔχεις κάποιον καλύτερο τρόπο ἀντίκρουσης ἀπὸ αὐτοὺς, τότε κάνε ὅπως σοῦ εἶπα: δῶσε σὲ ἐμένα τὸν λόγο, καὶ προσπάθησε νὰ μὲ ἀντικρούσεις μὲ τὸν τρόπο πού ἐγὼ θεωρῶ ὅτι εἶναι ὁ κατάλληλος. Διότι ἐγὼ ξέρω νὰ προσκομίζω ἕναν μόνο μάρτυρα γιά ὅσα λέω, αὐτὸν μὲ τὸν ὁποῖο κάνω τὴ συζήτηση. Τοὺς πολλοὺς τοὺς ἀφήνω κατὰ μέρος. Ἐγὼ ξέρω πῶς νὰ υποστηρίξω ἕνα ψήφισμα ἀπέναντι σὲ ἕναν, ἐνῶ μὲ τοὺς πολλοὺς δὲν συνδιαλέγομαι κἄν. Κοίταξε λοιπόν ἂν εἶσαι διατεθειμένος νὰ μοῦ προσφέρεις ἀντίκρουση κατὰ μέρος, δίνοντας ἀπαντή-

καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι καὶ τὸ μὴ διδόναι δίκην τοῦ διδόναι.

5 ΠΩΛ. Ἐγὼ δέ γε οὐτ' ἐμὲ οὐτ' ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα. ἐπεὶ σὺ δέξαι' ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν;

ΣΩ. Καὶ σὺ γ' ἂν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

ΠΩΛ. Πολλοῦ γε δεῖ, ἀλλ' οὐτ' ἐγὼ οὔτε σὺ οὐτ' ἄλλος οὐδεὶς.

c ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποκρινῆ;

ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ γὰρ ἐπιθυμῶ εἰδέναι ὅτι ποτ' ἔρεῖς.

ΣΩ. Λέγε δή μοι, ἕν' εἰδῆς, ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς σε ἠρώτων·
 5 πότερον δοκεῖ σοι, ὦ Πῶλε, κάκιον εἶναι, τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι;

ΠΩΛ. Τὸ ἀδικεῖσθαι ἔμοιγε.

ΣΩ. Τί δὲ δή; αἴσχιον πότερον τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι;
 ἀποκρίνου.

ΠΩΛ. Τὸ ἀδικεῖν.

10 ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ κάκιον, εἴπερ αἴσχιον.

ΠΩΛ. Ἦκιστα γε.

d ΣΩ. Μανθάνω· οὐ ταῦτόν ἡγήσῃ σὺ, ὡς ἔοικας, καλόν τε καὶ
 ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ αἰσχρόν.

ΠΩΛ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Τί δὲ τόδε; τὰ καλὰ πάντα, οἶον καὶ σώματα καὶ χρώ-
 5 ματα καὶ σχήματα καὶ φωνὰς καὶ ἐπιτηδεύματα, εἰς οὐδὲν ἀπο-
 βλέπων καλεῖς ἐκάστοτε καλά; οἶον πρῶτον τὰ σώματα τὰ
 καλά οὐχὶ ἦτοι κατὰ τὴν χρεῖαν λέγεις καλά εἶναι, πρὸς ὃ ἂν
 ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο, ἢ κατὰ ἡδονὴν τινα, ἐὰν ἐν
 τῷ θεωρεῖσθαι χαίρειν ποιῆ τοὺς θεωροῦντας; ἔχεις τι ἐκτὸς
 10 τούτων λέγειν περὶ σώματος κάλλους;

σεις στα ἐρωτήματα πού σοῦ τίθενται. Διότι ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ ἐσύ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θεωροῦν τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικεῖται, καὶ τὸ νὰ μὴν καταδικαστεῖ χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ καταδικαστεῖ.

ΠΩΛ. Ἐνῶ ἀπὸ μέρους μου ἀσφαλῶς πιστεύω πὼς οὔτε ἐγὼ οὔτε κανεὶς ἄλλος ἄνθρωπος τὸ πιστεύει αὐτό. Ὡστε λοιπὸν ἐσύ θὰ προτιμοῦσες νὰ ἀδικηθεῖς ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικήσεις;

ΣΩ. Καὶ ἐσύ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι.¹⁰²

ΠΩΛ. Δὲν πιστεύω πὼς οὔτε ἐγώ, οὔτε ἐσύ, οὔτε καὶ κανένας ἄλλος.

ΣΩ. Δὲν θὰ μοῦ ἀπαντήσεις λοιπὸν;

ΠΩΛ. Καὶ βέβαια θὰ σοῦ ἀπαντήσω. Διότι ἔχω τὴν ἐπιθυμία νὰ δῶ τί θὰ πεῖς ἐπιτέλους.

ΣΩ. Πές μου, λοιπὸν, γιὰ νὰ δεῖς, σὰν νὰ σοῦ ὑπέβαλα ἐρωτήσεις ἐξαρχῆς. Τί ἀπὸ τὰ δύο πιστεύεις, Πῶλε, ὅτι εἶναι χειρότερο, τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς ἢ νὰ ἀδικεῖται;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς τὸ νὰ ἀδικεῖται.

ΣΩ. Τί λοιπὸν, ποιό εἶναι πιὸ ἐπαίσχυντο, τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς ἢ νὰ ἀδικεῖται; Ἀπάντησε.

ΠΩΛ. Τὸ νὰ ἀδικεῖ.

ΣΩ. Ὅποτε, ἀφοῦ εἶναι πιὸ ἐπαίσχυντο, θὰ εἶναι καὶ χειρότερο;

ΠΩΛ. Ὅχι, καθόλου.

ΣΩ. Κατάλαβα. Κατὰ τὴ γνώμη σου τὸ ἐξάισιο καὶ τὸ καλὸ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα, ὅπως οὔτε τὸ κακὸ καὶ τὸ ἐπαίσχυντο.

ΠΩΛ. Ὅχι βέβαια.

ΣΩ. Τί λές τώρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐξῆς: ὅλα τὰ ἐξάισια πράγματα, ὅπως λ.χ. τὰ σώματα, τὰ χρώματα, τὰ σχήματα, τοὺς ἤχους καὶ τίς ἀσχολίες, τὰ λές ἐξάισια διχῶς νὰ ἀποβλέπεις σὲ κάτι κάθε φορά; Πᾶ παράδειγμα, τὰ ἐξάισια σώματα πρῶτα: δὲν τὰ λές ὅτι εἶναι ἐξάισια μὲ ἀναφορὰ στὴ χρησιμότητά τους, ἀνάλογα μὲ τὸ σὲ τί εἶναι χρήσιμο τὸ καθένα, ἢ μὲ βάση κάποιου εἴδους ἀπόλαυση, ἂν τὸ νὰ τὰ παρατηρεῖ κανεὶς τοῦ προκαλεῖ εὐχαρίστηση;¹⁰³ Ἐχεις κάτι ἄλλο νὰ ἀναφέρεις ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ σχετικὰ μὲ τὴν ὠραιότητα τῶν σωμάτων;

e ΠΩΛ. Οὐκ ἔχω.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τᾶλλα πάντα οὕτω καὶ σχήματα καὶ χρώματα ἢ διὰ ἡδονῆν τινα ἢ διὰ ὠφελίαν ἢ δι' ἀμφοτέρα καλὰ προσαγορεύεις;

5 ΠΩΛ. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Οὐ καὶ τὰς φωνὰς καὶ τὰ κατὰ τὴν μουσικὴν πάντα ὡσαύτως;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ μὴν τά γε κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα
10 οὐ δῆπου ἐκτὸς τούτων ἐστίν, τὰ καλὰ, τοῦ ἢ ὠφέλιμα εἶναι ἢ ἡδέα ἢ ἀμφοτέρα.

475 ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν μαθημάτων κάλλος ὡσαύτως;

ΠΩΛ. Πάνυ γε· καὶ καλῶς γε νῦν ὀρίζῃ, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ
τε καὶ ἀγαθῷ ὀριζόμενος τὸ καλόν.

5 ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ αἰσχροὺν τῷ ἐναντίῳ, λύπη τε καὶ κακῷ;

ΠΩΛ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Ὅταν ἄρα δυοῖν καλοῖν θάτερον κάλλιον ἦ, ἢ τῷ ἑτέρῳ
τούτου ἢ ἀμφοτέροις ὑπερβάλλον κάλλιόν ἐστιν, ἤτοι ἡδονῇ ἢ
ὠφελίᾳ ἢ ἀμφοτέροις.

10 ΠΩΛ. Πάνυ γε.

b ΣΩ. Καὶ ὅταν δὲ δὴ δυοῖν αἰσχροῖν τὸ ἕτερον αἴσχιον ἦ, ἤτοι
λύπη ἢ κακῷ ὑπερβάλλον αἴσχιον ἔσται· ἢ οὐκ ἀνάγκη;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Φέρε δὴ, πῶς ἐλέγετο νυνδὴ περὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἀδι-
5 κείσθαι; οὐκ ἔλεγες τὸ μὲν ἀδικεῖσθαι κάκιον εἶναι, τὸ δὲ ἀδι-
κεῖν αἴσχιον;

ΠΩΛ. Ὅχι, δὲν ἔχω.

ΣΩ. Ἐπομένως, τὸ ἴδιο δὲν θὰ ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα; Ἢ τὰ ἀποκαλεῖς ἐξαισία εἴτε ἐξαιτίας κάποιας ἀπόλαυσης εἴτε ἐξαιτίας τῆς ὠφέλειάς τους εἴτε καὶ γιὰ τὰ δύο αὐτὰ μαζί;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Τὸ ἴδιο δὲν ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς ἤχους καὶ ὅσα ἀφοροῦν τῇ μουσικῇ;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἀσφαλῶς καὶ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐξαισίους νόμους καὶ τὶς ἐξαισίες ἐνασχολήσεις θὰ ἰσχύει τὸ ἴδιο: δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ἢ ὠφέλιμα ἢ ἀπολαυστικά ἢ καὶ τὰ δύο.

ΠΩΛ. Δὲν νομίζω.

ΣΩ. Τὸ ἴδιο λοιπὸν θὰ ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ ἐξαισία μαθήματα;

ΠΩΛ. Ναί, πράγματι. Διότι σωστὰ ὀρίζεις τώρα τὸ ἐξαισιο, Σωκράτη, ὀρίζοντάς το μὲ ἀναφορὰ στὴν ἀπόλαυση καὶ στὸ καλόν.¹⁰⁴

ΣΩ. Ὅποτε λοιπὸν καὶ τὸ ἐπαίσχυντο μὲ ἀναφορὰ στὴ δυσἀρέσκεια καὶ στὸ κακόν;

ΠΩΛ. Ὑποχρεωτικά.

ΣΩ. Ὅταν λοιπὸν, ἀνάμεσα σὲ δύο ἐξαισία πράγματα, τὸ ἓνα εἶναι περισσότερο ἐξαισιο ἀπὸ τὸ ἄλλο, τότε αὐτὸ θὰ ὑπερέχει εἴτε ὡς πρὸς τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ εἴτε ὡς πρὸς καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ εἴτε ὡς πρὸς τὴν ἀπόλαυση, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ὠφέλεια, εἴτε ὡς πρὸς καὶ τὰ δύο.

ΠΩΛ. Βεβαίως.

ΣΩ. Καὶ ὅταν πάλι ἀνάμεσα σὲ δύο ἐπαίσχυντα πράγματα τὸ ἓνα εἶναι περισσότερο ἐπαίσχυντο ἀπὸ τὸ ἄλλο, θὰ εἶναι περισσότερο ἐπαίσχυντο ἐπειδὴ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὴν δυσἀρέσκεια καὶ τὸ κακὸ ποῦ προκαλεῖ. Ἢ ὄχι ἀπαραίτητα;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἐλα τώρα. Τί εἶπαμε μόλις τώρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς καὶ νὰ ἀδικεῖται; Δὲν ἔλεγες ὅτι, ἐνῶ τὸ νὰ ἀδικεῖται κανεὶς εἶναι χειρότερο, τὸ νὰ ἀδικεῖ εἶναι πιὸ ἐπαίσχυντο;

ΠΩΛ. Ἔλεγον.

10 ΣΩ. Οὐκοῦν εἶπερ αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ἤτοι λυ-
πηρότερόν ἐστιν καὶ λύπη ὑπερβάλλον αἴσχιον ἢ εἶη ἢ κακῶ ἢ
ἀμφοτέροις; οὐ καὶ τοῦτο ἀνάγκη;

ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

c ΣΩ. Πρῶτον μὲν δὴ σκεψώμεθα, ἄρα λύπη ὑπερβάλλει τὸ
ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ ἀλγοῦσι μᾶλλον οἱ ἀδικοῦντες ἢ οἱ
ἀδικούμενοι;

ΠΩΛ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε.

5 ΣΩ. Οὐκ ἄρα λύπη γε ὑπερέχει.

ΠΩΛ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ λύπη, ἀμφοτέροις μὲν οὐκ ἂν ἔτι ὑπερ-
βάλλοι.

ΠΩΛ. Οὐ φαίνεται.

10 ΣΩ. Οὐκοῦν τῷ ἐτέρῳ λείπεται.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Τῷ κακῶ.

ΠΩΛ. Ἔοικεν.

15 ΣΩ. Οὐκοῦν κακῶ ὑπερβάλλον τὸ ἀδικεῖν κάκιον ἢ εἶη τοῦ
ἀδικεῖσθαι.

ΠΩΛ. Δῆλον δὴ ὅτι.

d ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ὑπὸ μὲν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὸ
σοῦ ὡμολογεῖτο ἡμῖν ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ αἴσχιον εἶναι τὸ
ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι;

ΠΩΛ. Ναί.

5 ΣΩ. Νῦν δέ γε κάκιον ἐφάνη.

ΠΩΛ. Ἔοικε.

ΣΩ. Δέξαι οὖν οὖν σὺ μᾶλλον τὸ κάκιον καὶ τὸ αἴσχιον ἀντὶ
τοῦ ἡττον; μὴ ὄκνει ἀποκρίνασθαι, ὦ Πῶλε· οὐδὲν γὰρ βλα-

ΠΩΛ. Αυτό εἶπα.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι περισσότερο ἐπαί-
σχυντο ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικεῖται, τοῦτο δὲν θὰ ὀφείλεται εἴτε στὸ
ὅτι εἶναι πιὸ δυσάρεστο καὶ ἐπειδὴ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὴ δυσ-
αρέσκεια ποὺ προκαλεῖ, εἴτε ἐπειδὴ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὸ
κακό, εἴτε καὶ γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους; Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ
ἀναγκαῖο;

ΠΩΛ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε κατὰ πόσον τὸ νὰ
ἀδικεῖ κανεὶς ὑπερβάλλει ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικεῖται ἐξαιτίας τῆς δυσ-
αρέσκειας ποὺ προκαλεῖ, ὅποτε θὰ ὑποφέρουν περισσότερο ὅσοι
ἀδικοῦν ἀπ' ὅ,τι ὅσοι ἀδικοῦνται.

ΠΩΛ. Ὅχι, Σωκράτη, μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἰσχύει αὐτό.

ΣΩ. Δὲν ὑπερέχει, λοιπὸν, ὡς πρὸς τὴ δυσαρέσκεια ποὺ προ-
καλεῖ;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς ὄχι.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ὄχι ὡς πρὸς τὴ δυσαρέσκεια, τότε δὲν μπο-
ρεῖ νὰ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς καὶ τὰ δύο.

ΠΩΛ. Δὲν φαίνεται.

ΣΩ. Ἄρα θὰ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὸ ἄλλο.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Δηλαδή ὡς πρὸς τὸ κακό.

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Ἐπομένως, τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὸ
νὰ ἀδικεῖται ἐπειδὴ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὸ κακό.

ΠΩΛ. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Μὰ δὲν συμφωνοῦσαν προηγουμένως οἱ πολλοὶ ἄνθρω-
ποι, καὶ ἐσὺ μαζί τους, ὅτι τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι πιὸ ἐπαί-
σχυντο ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικεῖται;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τώρα βέβαια προέκυψε ὅτι εἶναι χειρότερο.

ΠΩΛ. Ἔτσι προέκυψε.¹⁰⁵

ΣΩ. Θὰ προτιμοῦσες λοιπὸν ἐσὺ αὐτὸ ποὺ εἶναι περισσότερο
κακό καὶ πιὸ ἐπαίσχυντο ἀντὶ γι' αὐτὸ ποὺ εἶναι λιγότερο; Πα-

βήση· ἀλλὰ γενναίως τῷ λόγῳ ὡσπερ ἰατρῷ παρέχων ἀπο-
10 κρίνου, καὶ ἢ φάθι ἢ μὴ ἂ ἐρωτῶ.

e ΠΩΛ. Ἀλλ' οὐκ ἂν δεξαίμην, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἄλλος δέ τις ἀνθρώπων;

ΠΩΛ. Οὐ μοι δοκεῖ κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον.

ΣΩ. Ἀληθῆ ἄρα ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι οὔτ' ἂν ἐγὼ οὔτ' ἂν σὺ οὔτ'
5 ἄλλος οὐδεὶς ἀνθρώπων δέξαιτ' ἂν μᾶλλον ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι·
κάκιον γὰρ τυγχάνει ὄν.

ΠΩΛ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ὅρας οὖν, ὦ Πῶλε, ὁ ἔλεγχος παρὰ τὸν ἔλεγχον παρα-
βαλλόμενος ὅτι οὐδὲν ἔοικεν, ἀλλὰ σοὶ μὲν οἱ ἄλλοι πάντες ὁμο-
10 λογοῦσιν πλὴν ἐμοῦ, ἐμοὶ δὲ σὺ ἐξαρκεῖς εἰς ὧν μόνος καὶ ὁμο-
476 λογῶν καὶ μαρτυρῶν, καὶ ἐγὼ σὲ μόνον ἐπιψηφίζω τοὺς ἄλ-
λους ἐὼ χαίρειν. καὶ τοῦτο μὲν ἡμῖν οὕτως ἐχέτω· μετὰ τοῦτο
δὲ περὶ οὗ τὸ δεύτερον ἡμφεσβητήσαμεν σκεψώμεθα, τὸ ἀδι-
κοῦντα διδόναι δίκην ἄρα μέγιστον τῶν κακῶν ἐστίν, ὡς σὺ
5 ᾧου, ἢ μείζον τὸ μὴ διδόναι, ὡς αὐτὸ ἐγὼ ᾧμην.

Σκοπώμεθα δὲ τῆδε· τὸ διδόναι δίκην καὶ τὸ κολάζεσθαι δι-
καίως ἀδικοῦντα ἄρα τὸ αὐτὸ καλεῖς;

ΠΩΛ. Ἐγωγε.

b ΣΩ. Ἐχεις οὖν λέγειν ὡς οὐχὶ τά γε δίκαια πάντα καλά ἐστίν,
καθ' ὅσον δίκαια; καὶ διασκευάμενος εἰπέ.

ΠΩΛ. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Σκόπει δὴ καὶ τόδε· ἄρα εἴ τίς τι ποιεῖ, ἀνάγκη τι εἶναι
5 καὶ πάσχον ὑπὸ τούτου τοῦ ποιούντος;

ΠΩΛ. Ἐμοιγε δοκεῖ.

ράδωσε τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τόλμη στὸν λόγο, ὅπως σὲ ἓναν γιατρό, καὶ ἀπάντησε σὲ ὅ,τι σὲ ρωτῶ, λέγοντας ναὶ ἢ ὄχι.

ΠΩΛ. Δὲν θὰ τὸ προτιμοῦσα, Σωκράτη.

ΣΩ. Μήπως κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους;

ΠΩΛ. Δὲν μοῦ φαίνεται, σύμφωνα μὲ τὸ ἐπιχείρημα τουλάχιστον.

ΣΩ. Ἄρα ἔλεγα ἀλήθεια πὼς οὔτε ἐγώ, οὔτε ἐσύ, οὔτε κανένας ἄλλος ἄνθρωπος θὰ προτιμοῦσε τὸ νὰ ἀδικήσει ἀπὸ τὸ νὰ ἀδικηθεῖ; Διότι πράγματι εἶναι κάτι χειρότερο.

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Βλέπεις λοιπόν, Πῶλε, πὼς ἂν συγκρίνουμε τὸν ἓναν τρόπο ἀντίκρουσης μὲ τὸν ἄλλο, δὲν μοιάζουν καθόλου μεταξύ τους; Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα, εἶναι σύμφωνα μαζί σου, γιὰ ἐμένα μοῦ ἀρκεῖς ἐσύ γιὰ τὴ συμφωνία καὶ τὴ μαρτυρία σου, ἂν καὶ εἶσαι μόνον ἓνας, καὶ ἐγὼ βασιζομαι μόνο στὴ δική σου ψῆφο, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους κατὰ μέρος. Ἄς εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἐτυμηγορία μας. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἄς ἐξετάσουμε καὶ τὸ δεύτερο ἐκεῖνο ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχαμε διαφωνία, τὸ κατὰ πόσο δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερο κακὸ γι' αὐτὸν ποὺ ἀδικεῖ εἶναι νὰ καταδικαστεῖ, ὅπως ἐσύ θεωροῦσες, ἢ εἶναι ἀκόμη χειρότερο νὰ μὴν καταδικαστεῖ, ὅπως θεωροῦσα ἐγώ. Ἄς τὸ ἐξετάσουμε ὡς ἐξῆς: τὸ νὰ καταδικαστεῖ κανεὶς, ὅταν ἔχει διαπράξει ἀδικία, καὶ τὸ νὰ τιμωρηθεῖ δίκαια θεωρεῖς ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Πές μου τὸ ἐξῆς: δὲν εἶναι ὅλα τὰ δίκαια πράγματα ἐξαισία στὸν βαθμὸ ποὺ εἶναι δίκαια; Σκέψου προσεκτικὰ καὶ ἀπάντησε.

ΠΩΛ. Ἔτσι μοῦ φαίνεται, Σωκράτη.

ΣΩ. Σκέψου καὶ τὸ ἐξῆς: ἂν κάποιος κάνει κάτι, δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖο νὰ ὑφίσταται αὐτὸ ποὺ κάνει ἐκεῖνος ποὺ τὸ κάνει;

ΠΩΛ. Ἔτσι πιστεύω.

ΣΩ. Ἄρα τοῦτο πάσχον ὃ τὸ ποιοῦν ποιεῖ, καὶ τοιοῦτον οἶον ποιεῖ τὸ ποιοῦν; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε· εἴ τις τύπτει, ἀνάγκη τι τύπτεσθαι;

10 ΠΩΛ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Καὶ εἰ σφόδρα τύπτει ἢ ταχὺ ὁ τύπτων, οὕτω καὶ τὸ τυπτόμενον τύπτεσθαι;

c ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Τοιοῦτον ἄρα πάθος τῷ τυπτομένῳ ἐστὶν οἶον ἂν τὸ τύπτον ποιῆ;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

5 ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἰ κάει τις, ἀνάγκη τι κάεσθαι;

ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Καὶ εἰ σφόδρα γε κάει ἢ ἀλγεινῶς, οὕτω κάεσθαι τὸ καόμενον ὡς ἂν τὸ κᾶον κάη;

ΠΩΛ. Πάνυ γε.

10 ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἰ τέμνει τις, ὁ αὐτὸς λόγος; τέμνεται γάρ τι.

ΠΩΛ. Ναί.

d ΣΩ. Καὶ εἰ μέγα γε ἢ βαθὺ τὸ τμήμα ἢ ἀλγεινόν, τοιοῦτον τμήμα τέμνεται τὸ τεμνόμενον οἶον τὸ τέμνον τέμνει;

ΠΩΛ. Φαίνεται.

ΣΩ. Συλλήβδην δὴ ὅρα εἰ ὁμολογεῖς, ὃ ἄρτι ἔλεγον, περὶ πάντων, οἶον ἂν ποιῆ τὸ ποιοῦν, τοιοῦτον τὸ πάσχον πάσχειν.

5 ΠΩΛ. Ἄλλ' ὁμολογῶ.

ΣΩ. Τούτων δὴ ὁμολογουμένων, τὸ δίκην διδόναι πότερον πάσχειν τί ἐστὶν ἢ ποιεῖν;

ΠΩΛ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, πάσχειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑπό τινος ποιούντος;

10 ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὐ; ὑπό γε τοῦ κολάζοντος.

ΣΩ. Καὶ νὰ ὑφίσταται αὐτὸ ποῦ τοῦ κάνει ἐκεῖνο ποῦ τοῦ τὸ προκαλεῖ; Θέλω νὰ πῶ τὸ ἐξῆς: ὅταν κάποιος χτυπᾶ, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει κάτι ποῦ νὰ ὑφίσταται τὸ χτύπημα;

ΠΩΛ. Εἶναι ἀπαραίτητο.

ΣΩ. Καὶ ἂν αὐτὸς ποῦ χτυπάει χτυπάει δυνατὰ ἢ γρήγορα, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν θὰ ὑφίσταται τὸ χτύπημα αὐτὸ ποῦ τὸ δέχεται;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Συνεπῶς τὸ πάθημα ποῦ δέχεται αὐτὸ ποῦ ὑφίσταται τὸ χτύπημα θὰ εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ προκαλεῖ ἐκεῖνος ποῦ χτυπᾶ.

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Ἐπομένως καὶ ἂν κάποιος καυτηριάζει, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει κάτι ποῦ νὰ καυτηριάζεται;

ΠΩΛ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Καὶ ἂν καυτηριάζει ἔντονα ἢ ἐπώδυνα, αὐτὸ ποῦ καυτηριάζεται θὰ καυτηριάζεται ἔτσι ὅπως καυτηριάζει ἐκεῖνο ποῦ τὸ καυτηριάζει;

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Καὶ ἂν πάλι κάποιος κάνει μιὰ τομῆ, δὲν ἰσχύει τὸ ἴδιο; Διότι τότε θὰ τέμνεται κάτι;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἂν ἡ τομῆ εἶναι μεγάλη ἢ βαθειὰ ἢ ἐπώδυνη, αὐτὸ ποῦ τέμνεται δὲν θὰ ὑφίσταται τομῆ τέτοια ὅπως αὐτὴ τὴν ὁποία τέμνει αὐτὸ ποῦ τὴν τέμνει;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Κοίταξε λοιπὸν ἂν συμφωνεῖς συνολικὰ σὲ ὅ,τι σοῦ εἶπα, ὅτι σὲ κάθε περίπτωση, μὲ ὅποιον τρόπο ἐνεργεῖ αὐτὸ ποῦ ἐνεργεῖ, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ παθαίνει αὐτὸ ποῦ τὸ ὑφίσταται.

ΠΩΛ. Ἐντάξει, συμφωνῶ.

ΣΩ. Τώρα ποῦ ἔχουμε συμφωνήσει σὲ αὐτά, τὸ νὰ καταδικαστεῖ κανεὶς τί εἶναι, νὰ πάθει κάτι ἢ νὰ ἐνεργήσει;

ΠΩΛ. Ὅπωςδὴποτε, Σωκράτη, νὰ πάθει.

ΣΩ. Ἄραγε, λοιπὸν, ἀπὸ κάποιον ποῦ ἐνεργεῖ;

ΠΩΛ. Πῶς ἀλλιῶς; Ἀπὸ αὐτὸν ποῦ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρία.

- e ΣΩ. Ὁ δὲ ὀρθῶς κολάζων δικαίως κολάζει;
 ΠΩΛ. Ναί.
 ΣΩ. Δίκαια ποιῶν ἢ οὐ;
 ΠΩΛ. Δίκαια.
- 5 ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ κολαζόμενος δίκην διδούς δίκαια πάσχει;
 ΠΩΛ. Φαίνεται.
 ΣΩ. Τὰ δὲ δίκαιά που καλὰ ὠμολόγηται;
 ΠΩΛ. Πάνυ γε.
 ΣΩ. Τούτων ἄρα ὁ μὲν ποιεῖ καλὰ, ὁ δὲ πάσχει, ὁ κολαζό-
- 10 μενος.
 ΠΩΛ. Ναί.
- 177 ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ καλὰ, ἀγαθὰ; ἢ γὰρ ἡδέα ἢ ὠφέλιμα.
 ΠΩΛ. Ἀνάγκη.
 ΣΩ. Ἀγαθὰ ἄρα πάσχει ὁ δίκην διδούς;
 ΠΩΛ. Ὅμοιον.
- 5 ΣΩ. Ὁφελεῖται ἄρα;
 ΠΩΛ. Ναί.
 ΣΩ. Ἄρα ἤνπερ ἐγὼ ὑπολαμβάνω τὴν ὠφελίαν; βελτίων τὴν
 ψυχὴν γίνεταί, εἴπερ δικαίως κολάζεται;
- 10 ΠΩΛ. Εἰκός γε.
 ΣΩ. Κακίας ἄρα ψυχῆς ἀπαλλάττεται ὁ δίκην διδούς;
 ΠΩΛ. Ναί.
 ΣΩ. Ἄρα οὖν τοῦ μεγίστου ἀπαλλάττεται κακοῦ; ὧδε δὲ
- b σκόπει· ἐν χρημάτων κατασκευῇ ἀνθρώπου κακίαν ἄλλην τινὰ
 ἐνορῶς ἢ πενίαν;
 ΠΩΛ. Οὐκ, ἀλλὰ πενίαν.
- 5 ΣΩ. Τί δ' ἐν σώματος κατασκευῇ; κακίαν ἂν φήσαιοι ἀσθένειαν
 εἶναι καὶ νόσον καὶ αἰσχος καὶ τὰ τοιαῦτα;

ΣΩ. Καὶ αὐτὸς ποὺ τιμωρεῖ σωστὰ τιμωρεῖ δίκαια;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἐνεργώντας δίκαια ἢ ὄχι;

ΠΩΛ. Δίκαια.

ΣΩ. Ὡστε λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ὑφίσταται τὴν τιμωρία τὴν ὑφίσταται δίκαια;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Ἀλλὰ δὲν συμφωνήσαμε ὅτι τὰ δίκαια εἶναι ἐξαίσια;

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ὁ ἕνας συνεπῶς ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἐνεργεῖ ἐξαίσια, ἐνῶ ὁ ἄλλος, αὐτὸς ποὺ ὑφίσταται τὴν τιμωρία, θὰ τὴν ὑφίσταται ἐξαίσια.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἄν ὁμῶς εἶναι ἐξαίσια, δὲν θὰ εἶναι καλά; Ἄφοῦ θὰ εἶναι ἢ ἀπολαυστικὰ ἢ ὠφέλιμα.

ΠΩΛ. Ὑποχρεωτικά.

ΣΩ. Ἄρα αὐτὸς ποὺ καταδικάζεται ὑφίσταται πράγματα ποὺ εἶναι καλά;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Συνεπῶς ὠφελεῖται;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἄραγε δέχεται αὐτὸ ποὺ ἐγὼ θεωρῶ ὡς ὠφέλεια; Τὸ νὰ γίνεταί καλῦτερος στὴν ψυχὴ του, ἐφόσον τιμωρεῖται δίκαια;¹⁰⁶

ΠΩΛ. Ἔτσι μοιάζει.

ΣΩ. Ὅποτε, ἐκεῖνος ποὺ καταδικάζεται θὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν κακία τῆς ψυχῆς του;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ὡστε λοιπὸν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ. Σκέψου το ὡς ἐξῆς: σχετικὰ μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχει κάποιον ἄλλο κακὸ ποὺ νὰ ἔχεις ὑπόψη σου ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φτώχεια;

ΠΩΛ. Ὅχι, μόνον ἡ φτώχεια.

ΣΩ. Καὶ τί ὅσον ἀφορᾷ τὴ φυσικὴ κατάσταση; Δὲν θὰ πείς ὅτι κακία εἶναι ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀρρώστια, ἡ ἀσχῆμια καὶ τὰ παρόμοια;

ΠΩΛ. Ἐγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν ψυχῇ πονηρίαν ἡγήτινα εἶναι;

ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Ταύτην οὖν οὐκ ἀδικίαν καλεῖς καὶ ἀμαθίαν καὶ δειλίαν
10 καὶ τὰ τοιαῦτα;

ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν χρημάτων καὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τριῶν ὄν-
c των, τριττὰς εἴρηκας πονηρίας, πεινίαν, νόσον, ἀδικίαν;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Τίς οὖν τούτων τῶν πονηριῶν αἰσχίστη; οὐχ ἡ ἀδικία
καὶ συλλήβδην ἢ τῆς ψυχῆς πονηρία;

5 ΠΩΛ. Πολύ γε.

ΣΩ. Εἰ δὴ αἰσχίστη, καὶ κακίστη;

ΠΩΛ. Πῶς, ὦ Σώκρατες, λέγεις;

ΣΩ. Ὅδὲ ἀεὶ τὸ αἰσχιστόν ἦτοι λύπην μεγίστην παρέχον ἢ
βλάβην ἢ ἀμφοτέρα αἰσχιστόν ἐστιν ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἐν
10 τῷ ἔμπροσθεν.

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Αἰσχιστόν δὲ ἀδικία καὶ σύμπασα ψυχῆς πονηρία νυνδὴ
ὁμολόγηται ἡμῖν;

ΠΩΛ. Ὁμολόγηται γάρ.

d ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ ἀνιαρότατόν ἐστι καὶ ἀνία ὑπερβάλλον αἰσχι-
στον τούτων ἐστὶν ἢ βλάβη ἢ ἀμφοτέρα;

ΠΩΛ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἀλγεινότερόν ἐστιν τοῦ πένεσθαι καὶ κάμνειν τὸ
5 ἄδικον εἶναι καὶ ἀκόλαστον καὶ δειλὸν καὶ ἀμαθῆ;

ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀπὸ τούτων γε.

ΠΩΛ. Βεβαίως.

ΣΩ. Θεωρεῖς τώρα ὅτι καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ ὑπάρχει κακὴ κατάσταση;

ΠΩΛ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Δὲν θὰ ἔλεγες πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἀδικία, ἡ ἀμάθεια, ἡ δειλία καὶ τὰ παρόμοια;¹⁰⁷

ΠΩΛ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Συνεπῶς, θεωρεῖς ὅτι σχετικὰ μὲ τὰ χρήματα, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ, ὑπάρχουν τριῶν εἰδῶν κακὲς καταστάσεις: ἡ φτώχεια, ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ ἀδικία;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ποιὰ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὲς τίς κακὲς καταστάσεις εἶναι πιὸ ἐπαίσχυντη; Δὲν εἶναι ἡ ἀδικία, καὶ συνολικὰ ἡ κακὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς;

ΠΩΛ. Ἔτσι ἀκριβῶς.

ΣΩ. Ἄν εἶναι λοιπὸν ἡ πιὸ ἐπαίσχυντη, δὲν θὰ εἶναι καὶ ἡ πιὸ κακὴ;

ΠΩΛ. Τί ἐννοεῖς, Σωκράτη;

ΣΩ. Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς: ἀπ' ὅσα συμφωνήσαμε προηγουμένως προκύπτει ὅτι τὸ πιὸ ἐπαίσχυντο εἶναι τέτοιο κάθε φορά ἐπειδὴ προκαλεῖ τὴν πιὸ μεγάλη δυσαρέσκεια, ἢ βλάβη, ἢ καὶ τὰ δύο.

ΠΩΛ. Μάλιστα.

ΣΩ. Ὅμως τὸ πιὸ ἐπαίσχυντο εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ἡ κακὴ κατάσταση ὅλης τῆς ψυχῆς, ὅπως μόλις τώρα συμφωνήσαμε.

ΠΩΛ. Ἔτσι συμφωνήσαμε.

ΣΩ. Συνεπῶς, δὲν θὰ εἶναι τὸ πιὸ ἐπαίσχυντο ἀπὸ αὐτὰ εἴτε ἐπειδὴ εἶναι τὸ πιὸ ἐπώδυνο καὶ ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὴν ὀδύνη ποὺ προκαλεῖ, εἴτε ἐπειδὴ εἶναι βλαπτικό, εἴτε καὶ γιὰ τὰ δύο;

ΠΩΛ. Ἀναγκαστικά.

ΣΩ. Ἄραγε λοιπὸν, εἶναι πιὸ ὀδυνηρὸ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀδικος, ἀκόλαστος, δειλὸς καὶ ἀμαθὴς ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι φτωχὸς καὶ ἄρρωστος;

ΠΩΛ. Δὲν μοῦ φαίνεται, Σωκράτη, τουλάχιστον μὲ βάση ὅσα εἶπαμε.

e ΣΩ. Ὑπερφυεῖ τινι ἄρα ὡς μεγάλη βλάβη καὶ κακῶ θαυμα-
σίῳ ὑπερβάλλουσα τᾶλλα ἢ τῆς ψυχῆς πονηρία αἰσχιστόν ἐστι
πάντων, ἐπειδὴ οὐκ ἀλγηδόνι γε, ὡς ὁ σὸς λόγος.

ΠΩΛ. Φαίνεται.

5 ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν που τό γε μεγίστη βλάβη ὑπερβάλλον μέγι-
στον ἂν κακὸν εἴη τῶν ὄντων.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἡ ἀδικία ἄρα καὶ ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ἄλλη ψυχῆς πονηρία
μέγιστον τῶν ὄντων κακόν ἐστιν;

ΠΩΛ. Φαίνεται.

10 ΣΩ. Τίς οὖν τέχνη πενίας ἀπαλλάττει; οὐ χρηματιστική;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Τίς δὲ νόσου; οὐκ ἰατρική;

ΠΩΛ. Ἀνάγκη.

478 ΣΩ. Τίς δὲ πονηρίας καὶ ἀδικίας; εἰ μὴ οὕτως εὐπορεῖς, ὦδε
σκόπει· ποῖ ἄγομεν καὶ παρὰ τίνος τοὺς κάμνοντας τὰ σώ-
ματα;

ΠΩΛ. Παρὰ τοὺς ἰατρούς, ὦ Σώκρατες.

5 ΣΩ. Ποῖ δὲ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τοὺς ἀκολασταίνοντας;

ΠΩΛ. Παρὰ τοὺς δικαστὰς λέγεις;

ΣΩ. Οὐκοῦν δίκην δώσοντας;

ΠΩΛ. Φημί.

10 ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ δικαιοσύνη τιῶν χρώμενοι κολάζουσιν οἱ
ὀρθῶς κολάζοντες;

ΠΩΛ. Δῆλον δῆ.

b ΣΩ. Χρηματιστικὴ μὲν ἄρα πενίας ἀπαλλάττει, ἰατρικὴ δὲ
νόσου, δίκη δὲ ἀκολασίας καὶ ἀδικίας.

ΠΩΛ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἐπομένως ἡ κακὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ πιὸ ἐπαίσχυντο ἀπὸ ὅλα ἐπειδὴ ὑπερβάλλει σὲ σχέσιν μετὰ αὐτὰ ἑξαιτίας κάποιας ὑπερβολικῆς μεγάλης βλάβης καὶ κάποιου ἑξαιρετικῆς μεγάλου κακοῦ ποῦ προκαλεῖ, ἐφόσον δὲν ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὴν ὀδύνη, σύμφωνα μετὰ ὅσα λές.

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.¹⁰⁸

ΣΩ. Ἀλλὰ βέβαια αὐτὸ ποῦ ὑπερβάλλει ἑξαιτίας τῆς μέγιστης βλάβης ποῦ προκαλεῖ, θὰ εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἄρα ἡ ἀδικία, ἡ ἀκολασία καὶ γενικὰ ἡ κακὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς θὰ εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ ποῦ ὑπάρχει;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Ποιὰ τέχνη, λοιπόν, μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς φτώχειας; Δὲν εἶναι ἡ ὀρθὴ διαχείρισις τῶν χρημάτων;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ποιὰ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀρρώστια; Δὲν εἶναι ἡ ἰατρικὴ;

ΠΩΛ. Ἀναγκαστικά.

ΣΩ. Καὶ ποῖα ἀπὸ τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀδικίαν; Ἄν δὲν ἔχεις ἀπάντησιν, σκέψου το ὡς ἑξῆς: ποῦ πηγαίνουμε καὶ σὲ ποιούς, ὅσους εἶναι ἀρρωστοὶ στὸ σῶμα;

ΠΩΛ. Στοὺς γιατρούς, Σωκράτη.

ΣΩ. Καὶ ποῦ, ὅσους εἶναι ἀδικοὶ καὶ ἀκόλαστοι;

ΠΩΛ. Ἐννοεῖς στοὺς δικαστές;¹⁰⁹

ΣΩ. Ὡστε λοιπόν γιὰ νὰ καταδικαστοῦν;

ΠΩΛ. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Ἄραγε λοιπόν, τώρα, αὐτοὶ ποῦ τιμωροῦν δίκαια δὲν χρησιμοποιοῦν κάποια δικαιοσύνη;

ΠΩΛ. Εἶναι προφανές.

ΣΩ. Ὡστε ἡ σωστὴ διαχείρισις τῶν χρημάτων μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς φτώχειας, ἡ ἰατρικὴ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια καὶ ἡ δίκαιη τιμωρία ἀπὸ τὴν ἀκολασία καὶ τὴν ἀδικίαν;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

- ΣΩ. Τί οὖν τούτων κάλλιστόν ἐστιν [ὧν λέγεις];
 ΠΩΛ. Τίνων λέγεις;
- 5 ΣΩ. Χρηματιστικῆς, ἰατρικῆς, δίκης.
 ΠΩΛ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ δίκη.
 ΣΩ. Οὐκοῦν αὖ ἦτοι ἡδονὴν πλείστην ποιεῖ ἢ ὠφελίαν ἢ
 ἀμφοτέρα, εἴπερ κάλλιστόν ἐστιν;
 ΠΩΛ. Ναί.
- 10 ΣΩ. Ἄρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδύ ἐστιν, καὶ χαίρουσιν οἱ
 ἰατρευόμενοι;
 ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.
 ΣΩ. Ἄλλ' ὠφέλιμόν γε. ἢ γάρ;
 ΠΩΛ. Ναί.
- c ΣΩ. Μεγάλου γὰρ κακοῦ ἀπαλλάττεται, ὥστε λυσιτελεῖ
 ὑπομεῖναι τὴν ἀλγηδόνα καὶ ὑγιῆ εἶναι.
 ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὐ;
 ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὕτως ἂν περὶ σῶμα εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος
 5 εἴη, ἰατρευόμενος, ἢ μηδὲ κάμνων τὴν ἀρχὴν;
 ΠΩΛ. Δῆλον ὅτι μηδὲ κάμνων.
 ΣΩ. Οὐ γὰρ τοῦτ' ἦν εὐδαιμονία, ὡς ἔοικε, κακοῦ ἀπαλλαγῆ,
 ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν μηδὲ κτῆσις.
 ΠΩΛ. Ἔστι ταῦτα.
- d ΣΩ. Τί δέ; ἀθλιώτερος πότερος δυοῖν ἐχόντοι κακὸν εἴτ' ἐν
 σώματι εἴτ' ἐν ψυχῇ, ὁ ἰατρευόμενος καὶ ἀπαλλαττόμενος τοῦ
 κακοῦ, ἢ ὁ μὴ ἰατρευόμενος, ἔχων δέ;
 ΠΩΛ. Φαίνεται μοι ὁ μὴ ἰατρευόμενος.
 5 ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ δίκην διδόναι μεγίστου κακοῦ ἀπαλλαγῆ ἦν,
 πονηρίας;
 ΠΩΛ. Ἦν γάρ.

ΣΩ. Ποιά ἀπὸ αὐτὲς λοιπὸν εἶναι τὸ πιὸ ἐξαισίσιο πράγμα;

ΠΩΛ. Ἀπὸ ποιῆς ἐννοεῖς.

ΣΩ. Ἀπὸ τῆ διαχείριση τῶν χρημάτων, τὴν ἰατρικὴ καὶ τὴ δίκαιη τιμωρία.

ΠΩΛ. Ἐσχωρίζει κατὰ πολὺ ἡ δίκαιη τιμωρία, Σωκράτη.

ΣΩ. Ὡστε λοιπὸν θὰ ἀποφέρει ἡ πάρα πολλὴ ἀπόλαυση, ἢ ὠφέλεια, ἢ καὶ τὰ δύο, ἐφόσον εἶναι τὸ πιὸ ἐξαισίσιο.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Εἶναι, τώρα, ἡ γιαιτρεία κάτι ἀπολαυστικό, καὶ τὸ εὐχαριστιοῦνται ὅσοι ὑπόκεινται σὲ αὐτήν;

ΠΩΛ. Δὲν νομίζω.

ΣΩ. Ὅμως εἶναι κάτι ὠφέλιμο, ὄχι;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ ἓνα μεγάλο κακὸ· ὥστε ἀξίζει νὰ ὑπομείνει κανεὶς τὴν ὀδύνη προκειμένου νὰ καταστεῖ ὑγιής.

ΠΩΛ. Πῶς ἀλλιῶς;

ΣΩ. Ἄραγε τώρα, ἓνας ἄνθρωπος εἶναι περισσότερο εὐτυχῆς ἔτσι, ὅταν γιαιτρεύεται, ἢ ὅταν ἐξαρχῆς δὲν ἦταν ἄρρωστος;

ΠΩΛ. Προφανῶς ὅταν δὲν ἦταν κἂν ἄρρωστος.

ΣΩ. Ἐπομένως, καταπῶς φαίνεται, ἡ εὐτυχία δὲν συνίσταται στὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάτι κακὸ, ἀλλὰ στὸ νὰ μὴν ἔχει κανεὶς ἐξαρχῆς κάτι κακὸ.

ΠΩΛ. Ἔτσι εἶναι αὐτά.

ΣΩ. Τί λοιπόν; Ποιὸς εἶναι περισσότερο δυστυχῆς ἀπὸ δύο ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν κάτι κακὸ εἴτε στὸ σῶμα τους εἴτε στὴν ψυχὴ τους, αὐτὸς ποὺ γιαιτρεύεται καὶ ἔτσι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ κακὸ, ἢ αὐτὸς ποὺ δὲν ὑφίσταται γιαιτρεία, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ ἔχει;

ΠΩΛ. Μοῦ φαίνεται αὐτὸς ποὺ δὲν γιαιτρεύεται.

ΣΩ. Εἶδαμε λοιπὸν πῶς ἡ καταδίκη σημαίνει τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ἓνα μέγιστο κακὸ, τὴν κακὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς.

ΠΩΛ. Ἔτσι εἶδαμε.

ΣΩ. Σωφρονίζει γάρ που και δικαιότερους ποιεί και ιατρική γίνεται πονηρίας ή δίκη.

10 ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Εὐδαιμονέστατος μὲν ἄρα ὁ μὴ ἔχων κακίαν ἐν ψυχῇ, ἐπειδὴ τοῦτο μέγιστον τῶν κακῶν ἐφάνη.

e ΠΩΛ. Δήλον δῆ.

ΣΩ. Δεύτερος δέ που ὁ ἀπαλλαττόμενος.

ΠΩΛ. Ὅμοιον.

5 ΣΩ. Οὗτος δ' ἦν ὁ νοθετούμενός τε καὶ ἐπιπληττόμενος καὶ δίκην δίδους.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Κάκιστα ἄρα ζῆ ὁ ἔχων [ἀδικίαν] καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενος.

ΠΩΛ. Φαίνεται.

10 ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος τυγχάνει ὧν ὅς ἂν τὰ μέγιστα ἀδικῶν καὶ χρώμενος μεγίστη ἀδικία διαπράξεται ὥστε μήτε νοθετεῖσθαι
479 μήτε κολάζεσθαι μήτε δίκην δίδοναι, ὥσπερ σὺ φῆς Ἀρχέλαον παρεσκευάσθαι καὶ τοὺς ἄλλους τυράννους καὶ ῥήτορας καὶ δυνάστας;

ΠΩΛ. Ὅμοιον.

5 ΣΩ. Σχεδὸν γάρ που οὗτοι, ὧ ἄριστε, τὸ αὐτὸ διαπεπραγμένοι εἰσὶν ὥσπερ ἂν εἴ τις τοῖς μέγιστοις νοσήμασιν συνισχόμενος διαπράξαιτο μὴ δίδοναι δίκην τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀμαρτημάτων τοῖς ἰατροῖς μηδὲ ἰατρεύεσθαι, φοβούμενος ὥσπερ
b περὰν εἰς παῖς τὸ κάεσθαι καὶ τὸ τέμνεσθαι, ὅτι ἀλγεινόν. ἢ οὐ δοκεῖ καὶ σοὶ οὕτω;

ΠΩΛ. Ὅμοιον.

5 ΣΩ. Ἄγνοῶν γε, ὡς ὅμοιον, οἷόν ἐστιν ἡ ὑγίεια καὶ ἀρετὴ σώματος. κινδυνεύουσι γὰρ ἐκ τῶν νῦν ἡμῶν ὁμολογημένων τοι-

ΣΩ. Διότι ἡ καταδίκη σωφρονίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κάνει πιὸ δίκαιους, καὶ λειτουργεῖ ὡς θεραπεία γιὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ὁ πιὸ εὐτυχής, λοιπόν, εἶναι ὁποῖος δὲν ἔχει κακία στὴν ψυχὴ του, ἐφόσον ἔγινε φανερό πῶς τούτη εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ κακά.

ΠΩΛ. Εἶναι πρόδηλο.

ΣΩ. Καὶ δεύτερος ἔρχεται αὐτὸς ποὺ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτήν.

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Καὶ τοῦτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὑφίσταται νοθεσία, ἐπίπληξη ἢ τιμωρία.

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπομένως τὴ χειρότερη ζωὴ τὴν ἔχει ὁποῖος κατέχει τὴν κακία καὶ δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτήν.

ΠΩΛ. Ἔτσι μοιάζει.

ΣΩ. Αὐτὸς λοιπόν δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κάνει τίς πιὸ μεγάλες ἀδικίες καὶ μεταχειρίζεται τίς πιὸ ἀδικες μεθοδεύσεις, ὥστε πετυχαίνει νὰ μὴν ὑποστεῖ οὔτε νοθεσίες, οὔτε τιμωρίες οὔτε νὰ καταδικαστεῖ, ὅπως ἀκριβῶς εἶπες ὅτι συμβαίνει μὲ τὸν Ἀρχέλαο καὶ τοὺς ἄλλους τυράννους, ρήτορες καὶ δυνάστες;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὑπέροχε ἄνθρωπε, φαίνεται νὰ ἔχουν καταφέρει τὸ ἴδιο πράγμα μὲ ἐκείνους ποὺ, ἐνῶ ὑποφέρουν ἀπὸ τίς πιὸ σοβαρὲς ἀσθένειες, κατορθώνουν νὰ μὴν ὑποστοῦν τίς συνέπειες τῶν σωματικῶν τους ἐλαττωμάτων ἀπὸ τοὺς γιαιτρούς, οὔτε νὰ θεραπευθοῦν, ἐπειδὴ φοβοῦνται σὰν τὰ παιδάκια τὴν καυτηρίαση ἢ τὴν ἐγχείρησιν, διότι εἶναι ἐπώδυνα. Ἡ δὲν τὸ νομίζεις κι ἐσύ;

ΠΩΛ. Ἔτσι καὶ ἐγώ.

ΣΩ. Ἐπειδὴ, προφανῶς, ἀγνοοῦν τί πράγμα εἶναι ἡ ὑγεία καὶ ἡ σωματικὴ εὐεξία. Διότι, μὲ βάση τὰ ὅσα συμφωνήσαμε μόλις τώρα, φαίνεται ὅτι καὶ ὅσοι ἀποφεύγουν τὴν καταδίκη κάνουν

οὐτόν τι ποιεῖν καὶ οἱ τὴν δίκην φεύγοντες, ὦ Πῶλε, τὸ ἀλγεινὸν αὐτοῦ καθορᾶν, πρὸς δὲ τὸ ὠφέλιμον τυφλῶς ἔχειν καὶ ἀγνοεῖν ὅσῳ ἀθλιώτερόν ἐστι μὴ ὑγιούς σώματος μὴ ὑγιεῖ ψυχῆ συνοικεῖν, ἀλλὰ σαθρᾶ καὶ ἀδίκῳ καὶ ἀνοσίῳ, ὅθεν καὶ πᾶν ποιοῦσιν ὥστε δίκην μὴ διδόναι μηδ' ἀπαλλάττεσθαι τοῦ μεγίστου κακοῦ, καὶ χρήματα παρασκευαζόμενοι καὶ φίλους καὶ ὅπως ἂν ὦσιν ὡς πιθανώτατοι λέγειν· εἰ δὲ ἡμεῖς ἀληθῆ ὠμολογήκαμεν, ὦ

5 Πῶλε, ἄρ' αἰσθάνη τὰ συμβαίοντα ἐκ τοῦ λόγου; ἢ βούλει συλλογισώμεθα αὐτά;

ΠΩΛ. Εἰ σοί γε δοκεῖ.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν συμβαίνει μέγιστον κακὸν ἢ ἀδικία καὶ τὸ ἀδικεῖν;

d ΠΩΛ. Φαίνεται γε.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἀπαλλαγὴ γε ἐφάνη τούτου τοῦ κακοῦ τὸ δίκην διδόναι;

ΠΩΛ. Κινδυνεύει.

5 ΣΩ. Τὸ δέ γε μὴ διδόναι ἔμμονή τοῦ κακοῦ;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Δεύτερον ἄρα ἐστὶν τῶν κακῶν μεγέθει τὸ ἀδικεῖν· τὸ δὲ ἀδικοῦντα μὴ διδόναι δίκην πάντων μέγιστόν τε καὶ πρῶτον κακῶν πέφυκεν.

10 ΠΩΛ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ περὶ τούτου, ὦ φίλε, ἡμφεσβητήσαμεν, σὺ μὲν τὸν Ἀρχέλαον εὐδαιμονίζων τὸν τὰ μέγιστα ἀδικοῦντα

e δίκην οὐδεμίαν διδόντα, ἐγὼ δὲ τὸναντίον οἰόμενος, εἴτε Ἀρχέλαος εἴτ' ἄλλος ἀνθρώπων ὅστισιν μὴ δίδωσι δίκην ἀδικῶν, τούτῳ προσήκει ἀθλίῳ εἶναι διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ αἰεὶ τὸν ἀδικοῦντα τοῦ ἀδικουμένου ἀθλιώτερον εἶναι

κάτι παρόμοιο, Πῶλε, στρέφοντας τὴν προσοχή τους στὸν ὀδυνηρό της χαρακτήρα καὶ παραμένοντας τυφλοὶ ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητά της, ἀγνοώντας πόσο πιὸ πολλὴ δυστυχία ἀπὸ τὸ νὰ συγκατοικεῖ κανεὶς μὲ ἓνα μὴ ὑγιὲς σῶμα ἐπιφέρει τὸ νὰ συγκατοικεῖ μὲ μία μὴ ὑγιή ψυχή, ἢ ὁποῖα νὰ εἶναι σαθρὴ, ἀδίκη καὶ ἀνόσια· ὁπότε καὶ κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ μὴν ὑποστοῦν τιμωρία καὶ νὰ μὴν ἀπαλλαγοῦν ἔτσι ἀπὸ τὸ μέγιστο κακὸ, ἐνῶ ἐπιστρατεύουν χρήματα καὶ φίλους καὶ τρόπους γιὰ νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ πειστικοὶ μὲ τὰ λόγια. Ἄν ὅμως, Πῶλε, αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἔχουμε συμφωνήσει εἶναι ἀληθῆ, ἀντιλαμβάνεσαι ποιὲς εἶναι οἱ συνέπειες ὧν εἶπαμε; Ἡ θέλεις νὰ συλλογιστοῦμε καὶ γι' αὐτές;

ΠΩΛ. Ναί, ἐφόσον τὸ νομίζεις, ἢ ἔτσι κι ἀλλιῶς.

ΣΩ. Ὡστε λοιπὸν τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἀδικία καὶ τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι μέγιστο κακὸ;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται, βέβαια.

ΣΩ. Καὶ προέκυψε ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακὸ εἶναι τὸ νὰ καταδικαστεῖ κανεὶς;

ΠΩΛ. Ἔτσι μοιάζει.

ΣΩ. Ἐνῶ τὸ νὰ μὴν καταδικαστεῖ κάποιος σημαίνει ὅτι τὸ κακὸ παραμένει;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπομένως, τὸ νὰ ἀδικεῖ κανεὶς εἶναι τὸ δεύτερο ἀπὸ τὰ κακά. Ἐνῶ τὸ νὰ ἀδικεῖ καὶ νὰ μὴν καταδικαστεῖ γι' αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο καὶ τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ κακά.

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Ὅποτε λοιπὸν, φίλε, γι' αὐτὸ δὲν ἦταν ποὺ διαφωνήσαμε, καθὼς ἐσὺ ἔλεγες εὐτυχὴ τὸν Ἀρχέλαο, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὰ μεγαλύτερα ἀδικήματα δίχως νὰ καταδικαστεῖ, ἐνῶ ἐγὼ ἀντιθέτως πίστευα πῶς, ἂν δὲν καταδικαστεῖ κανεὶς γιὰ τὴν ἀδικία του, εἴτε ὁ Ἀρχέλαος εἶναι αὐτὸς εἴτε ὁποιοσδήποτε ἄλλος, τοῦ ἀξίζει νὰ εἶναι δυστυχῆς περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι πάντα αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖ εἶναι πιὸ δυστυχῆς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀδικεῖται, ὅπως καὶ αὐτὸς ποὺ ἀποφεύγει τὴν

5 καὶ τὸν μὴ διδόντα δίκην τοῦ διδόντος; οὐ ταῦτ' ἦν τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποδέδεικται ὅτι ἀληθῆ ἐλέγετο;

ΠΩΛ. Φαίνεται.

480 ΣΩ. Εἶεν· εἰ οὖν δὴ ταῦτα ἀληθῆ, ὦ Πῶλε, τίς ἡ μεγάλη χρεία ἐστὶν τῆς ῥητορικῆς; δεῖ μὲν γὰρ δὴ ἐκ τῶν νῦν ὠμολογημένων αὐτὸν ἑαυτὸν μάλιστα φυλάττειν ὅπως μὴ ἀδικήσει, ὡς ἱκανὸν κακὸν ἔξοντα. οὐ γάρ;

5 ΠΩΛ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐὰν δέ γε ἀδικήσῃ ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις ὧν ἂν κήδηται, αὐτὸν ἐκόντα ἰέναι ἐκεῖσε ὅπου ὡς τάχιστα δώσει δίκην, παρὰ τὸν δικαστὴν ὥσπερ παρὰ τὸν ἰατρόν, σπεύδοντα ὅπως μὴ **b** ἐγχνουσιθῆν τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας ὑπουλον τὴν ψυχὴν ποιήσῃ καὶ ἀνίατον· ἢ πῶς λέγομεν, ὦ Πῶλε, εἴπερ τὰ πρότερον μένει ἡμῖν ὁμολογήματα; οὐκ ἀνάγκη ταῦτα ἐκείνοις οὕτω μὲν συμφωνεῖν, ἄλλως δὲ μή;

5 ΠΩΛ. Τί γὰρ δὴ φῶμεν, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἐπὶ μὲν ἄρα τὸ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἀδικίας τῆς αὐτοῦ ἢ γονέων ἢ ἐταίρων ἢ παιδῶν ἢ πατρίδος ἀδικούσης οὐ χρήσιμος οὐδὲν ἢ ῥητορικὴ ἡμῖν, ὦ Πῶλε, εἰ μὴ εἴ τις ὑπολάβοι ἐπὶ **c** τούναντίον – κατηγορεῖν δεῖν μάλιστα μὲν ἑαυτοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἄλλων ὃς ἂν αἰεὶ τῶν φίλων τυγχάνῃ ἀδικῶν, καὶ μὴ ἀποκρύπτεσθαι ἀλλ' εἰς τὸ φανερόν ἄγειν τὸ ἀδικημα, ἵνα δῶ δίκην καὶ ὑγιῆς γένηται, ἀναγκάζειν τε αὐτὸν καὶ **d** τοὺς ἄλλους μὴ ἀποδειλιᾶν ἀλλὰ παρέχειν μύσαντα εὖ καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ κάειν ἰατρῷ, τὸ ἀγαθὸν καὶ καλὸν

καταδίκη ἀπὸ αὐτὸν ποὺ καταδικάζεται; Αὐτὰ δὲν εἶναι ποὺ ἔλεγα;

ΠΩΛ. Ναί.

ΣΩ. Ἀποδείχθηκε λοιπὸν ὅτι ἔλεγα τὴν ἀλήθεια;

ΠΩΛ. Ἔτσι φαίνεται.¹¹⁰

ΣΩ. Ἄς εἶναι. Ἄν ὅμως αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια, Πῶλε, ποιὰ εἶναι ἡ μεγάλη χρησιμότητα τῆς ρητορικῆς; Διότι, μὲ βάση ὅσα ἔχουμε συμφωνήσει ὡς τώρα, πρέπει νὰ προφυλάξει κανεὶς τὸν ἑαυτό του κυρίως, ὥστε νὰ μὴ διαπράξει καμιὰν ἀδικία, ἐπειδὴ ἀλλιῶς θὰ ἔχει σοβαρὲς κακὲς ἐπιπτώσεις. Ὅχι;

ΠΩΛ. Βεβαίως.

ΣΩ. Ἄν πάλι ἀδικήσει, εἴτε αὐτὸς ὁ ἴδιος εἴτε κάποιος ἄλλος γιὰ τὸν ὁποῖο αὐτὸς φροντίζει, τότε αὐτὸς πρέπει νὰ πάει μὲ τὴ θέλησή του ὅσο μπορεῖ πιὸ γρήγορα ἐκεῖ ὅπου θὰ καταδικαστεῖ: στὸν δικαστῆ. Ὅπως θὰ πῆγαινε σπεύδοντας στὸν γιαιτρό, ὥστε νὰ μὴ χρονίσει τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας καὶ καταστεῖ ἀνίατο, ὁπότε θὰ ὑπονομεύσει τὴν ψυχὴ του. Τί ἄλλο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, Πῶλε, ἂν ἐπιμείνουμε σὲ ὅσα συμφωνήσαμε ὡς τώρα; Δὲν εἶναι ἀναγκαῖο τοῦτα νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ ἐκεῖνα καὶ ὄχι ἀλλιῶς;

ΠΩΛ. Τί ἄλλο νὰ ποῦμε, Σωκράτη;

ΣΩ. Ἐπομένως, ἡ ρητορικὴ δὲν μᾶς χρησιμεύει καθόλου στὸ νὰ ὑπερασπιστεῖ κανεὶς τὴν ἀδικία, Πῶλε, αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, ἢ τῶν γονιῶν του, τῶν φίλων του, τῶν παιδιῶν του ἢ καὶ τῆς πατρίδας του, ὅταν ἀδικοῦν.¹¹¹ Ἐκτὸς ἂν κανεὶς θεωρήσει ὅτι εἶναι χρησιμὴ γιὰ τὸ ἀντίθετο — διότι θὰ πρέπει νὰ ἀσκήσουμε κατηγορία πρῶτα καὶ κύρια στὸν ἑαυτό μας, καὶ ἔπειτα στοὺς οἰκείους μας καὶ στοὺς ἄλλους φίλους μας, ἂν κανεὶς τοὺς τύχει νὰ ἀδικήσει, καὶ νὰ μὴν ἀποκρύπτουμε τὸ ἀδίκημά τους, ἀλλὰ νὰ τὸ φανερώνουμε, οὕτως ὥστε νὰ ἐπισύρει τὴν καταδίκη του κι ἔτσι νὰ καταστοῦμε ὑγιεῖς. Καὶ νὰ ὑποχρεώσουμε καὶ τὸν ἑαυτό μας καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ δειλιάσουν ἀλλά, σφίγγοντας καλὰ τὰ δόντια καὶ μὲ θάρρος, νὰ παραδοθοῦν ὅπως στὸν γιαιτρό γιὰ νὰ κάνει τὴν ἐγχείρηση ἢ τὴν καυτηρίαση ποὺ ἀπαιτεῖται,

- διώκοντα, μὴ ὑπολογιζόμενον τὸ ἀλγεινόν, ἐὰν μὲν γε πληγῶν
d ἄξια ἡδίκηκώς ἤ. τύπτειν παρέχοντα, ἐὰν δὲ δεσμοῦ, δεῖν, ἐὰν
 δὲ ζημίας, ἀποτίνοντα, ἐὰν δὲ φυγῆς, φεύγοντα, ἐὰν δὲ θανά-
 του, ἀποθνήσκοντα, αὐτὸν πρῶτον ὄντα κατήγορον καὶ αὐτοῦ
 5 ὅπως ἂν καταδῆλων τῶν ἀδικημάτων γιγνομένων ἀπαλλάτ-
 τωνται τοῦ μεγίστου κακοῦ, ἀδικίας. φῶμεν οὕτως ἢ μὴ φῶμεν,
 ὦ Πῶλε;
- e** ΠΩΛ. Ἄτοπα μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ, τοῖς μέντοι
 ἔμπροσθεν ἴσως σοι ὁμολογεῖται.
 ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ κακείνα λυτέον ἢ τάδε ἀνάγκη συμβαίνειν;
 ΠΩΛ. Ναί, τοῦτό γε οὕτως ἔχει.
- 5 ΣΩ. Τοῦναντίον δέ γε αὖ μεταβαλόντα, εἰ ἄρα δεῖ τινα κακῶς
 ποιεῖν, εἴτ' ἐχθρὸν εἶτε ὄντιν οὖν, ἐὰν μόνον μὴ αὐτὸς ἀδικῆται
 ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ —τοῦτο μὲν γὰρ εὐλαβητέον— ἐὰν δὲ ἄλλον
 ἀδικῆ ὁ ἐχθρός, παντὶ τρόπῳ παρασκευαστέον, καὶ πράττοντα
 481 καὶ λέγοντα, ὅπως μὴ δῶ δίκην μηδὲ ἔλθῃ παρὰ τὸν δικαστήν·
 ἐὰν δὲ ἔλθῃ, μηχανητέον ὅπως ἂν διαφύγῃ καὶ μὴ δῶ δίκην ὁ
 ἐχθρός, ἀλλ' ἐάντε χρυσίον <ἢ> ἡρπακῶς πολὺ, μὴ ἀποδιδῶ
 τοῦτο ἀλλ' ἔχων ἀναλίσκη καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ
 5 ἀδίκως καὶ ἀθέως, ἐάντε αὖ θανάτου ἄξια ἡδίκηκώς ἤ, ὅπως μὴ
 ἀποθανεῖται, μάλιστα μὲν μηδέποτε, ἀλλ' ἀθάνατος ἔσται πο-
 νηρὸς ὢν, εἰ δὲ μὴ, ὅπως ὡς πλείστον χρόνον βιώσεται τοι-
b οὔτος ὢν. ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Πῶλε, ἡ ῥητορικῆ

ἀποβλέποντας στὸ καλὸ καὶ στὸ σωστὸ, χωρὶς νὰ ὑπολογίζουσι τὴν ὀδύνη ποῦ θὰ ὑποστοῦν. Καὶ ἂν τὰ ἀδικήματα ποῦ διέπραξε κανεὶς ἀξίζουσι νὰ μαστιγωθεῖ, θὰ πρέπει νὰ προσφερθεῖ ὥστε νὰ ὑποστεῖ τὰ χτυπήματα, ἂν πάλι νὰ φυλακιστεῖ, νὰ πάει στὴ φυλακὴ ἀκόμη, ἂν θὰ πρέπει νὰ ἐξοριστεῖ, νὰ φύγει, ἂν θὰ πρέπει νὰ ἐκτελεστεῖ, νὰ ὑποστεῖ τὴ θανατικὴ καταδίκη, ὄντας αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ πρῶτος κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν οἰκείων του, καὶ χρησιμοποιοῦντας τὴ ρητορικὴ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, ἔτσι ὥστε, φανερώνοντας τὰ ἀδικήματά του, νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ μέγιστο κακὸ, τὴν ἀδικία. Θὰ συμφωνήσουμε, Πῶλε, σὲ αὐτὸ ἢ ὄχι;

ΠΩΛ. Ἐμένα, Σωκράτη, μοῦ φαίνονται παράλογα ὅλα αὐτά, ἀλλὰ ἐσὺ ἴσως θεωρεῖς ὅτι εἶναι σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως.

ΣΩ. Ὅποτε δὲν θὰ πρέπει, ἢ ἐκεῖνα νὰ τὰ ἀναιρέσουμε, ἢ ἀλλιῶς νὰ δεχτοῦμε ὅτι προκύπτουν αὐτὰ ἐδῶ;

ΠΩΛ. Ναί, ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα.

ΣΩ. Ἀντιθέτως, ἄς δοῦμε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά: ἂν κανεὶς θὰ βρισκόταν νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει κακὸ σὲ κάποιον ἄλλον, εἴτε πρόκειται γιὰ ἐχθρὸ ἢ γιὰ ὀτιδὴποτε ἄλλο, ἐφόσον αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔχει ὑποστεῖ ἀδικία ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ —διότι αὐτὸ εἶναι κάτι ποῦ θὰ πρέπει νὰ τὸ προσέξουμε— ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀδικήσει κάποιον ἄλλον, τότε θὰ ἔπρεπε αὐτὸς νὰ προσπαθῆσει μὲ κάθε τρόπο, μὲ πράξεις καὶ μὲ λόγια, ὥστε ἐκεῖνος νὰ μὴν καταδικαστεῖ, οὔτε κἂν νὰ παρουσιαστεῖ στὸ δικαστήριον. Καί, ἂν παρουσιαστεῖ, θὰ πρέπει νὰ μηχανευτεῖ μὲ ποιὸν τρόπο ὁ ἐχθρὸς θὰ ξεφύγει καὶ δὲν θὰ καταδικαστεῖ: ἂν ἔχει ἀρπάξει πολλὰ χρήματα, νὰ μὴν τὰ δώσει πίσω, ἀλλὰ νὰ τὰ κρατήσῃ καὶ νὰ τὰ ξοδέψῃ γιὰ λογαριασμὸ του καὶ γιὰ τοὺς δικούς του ἄδικα καὶ ἀνόσια. Ἄν πάλι διέπραξε ἀδικήματα ποῦ νὰ ἀξίζουσι τὸν θάνατον, νὰ φροντίσῃ ὥστε νὰ μὴν πεθάνῃ, κατὰ προτίμησιν ποτέ, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ ἀθάνατος μὲ τὴν ψυχὴν του διεφθαρμένην, ἢ ἀλλιῶς νὰ ζήσῃ ὅσο γίνεται περισσότερο χρόνον ὄντας τέτοιος. Γιὰ τέτοιου εἶδους πράγματα μοῦ φαίνεται, Πῶ-

χρήσιμος εἶναι. ἐπεὶ τῷ γε μὴ μέλλοντι ἀδικεῖν οὐ μεγάλη τίς μοι δοκεῖ ἢ χρεῖα αὐτῆς εἶναι, εἰ δὴ καὶ ἔστιν τις χρεῖα, ὡς ἔν γε τοῖς πρόσθεν οὐδαμῇ ἐφάνη οὔσα.

5 ΚΑΛ. Εἰπέ μοι, ὦ Χαιρεφῶν, σπουδάζει ταῦτα Σωκράτης ἢ παίζει;

ΧΑΙ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Καλλίκλεις, ὑπερφυῶς σπουδάζειν· οὐδὲν μέντοι οἶον τὸ αὐτὸν ἐρωτᾶν.

ΚΑΛ. Νῆ τοὺς θεοὺς ἀλλ' ἐπιθυμῶ. εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες,
c πότερόν σε θῶμεν νυνὶ σπουδάζοντα ἢ παίζοντα; εἰ μὲν γὰρ σπουδάζεις τε καὶ τυγχάνει ταῦτα ἀληθῆ ὄντα ἃ λέγεις, ἄλλο τι ἢ ἡμῶν ὁ βίος ἀνατετραμμένος ἂν εἴη τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντα τὰ ἐναντία πράττομεν, ὡς ἔοικεν, ἢ ἃ δεῖ;

5 ΣΩ. ὦ Καλλίκλεις, εἰ μὴ τι ἦν τοῖς ἀνθρώποις πάθος, τοῖς μὲν ἄλλο τι, τοῖς δὲ ἄλλο τι [ἦ] τὸ αὐτό, ἀλλὰ τις ἡμῶν ἰδίον τι ἔπασχεν πάθος ἢ οἱ ἄλλοι, οὐκ ἂν ἦν ράδιον ἐνδείξασθαι τῷ
d ἐτέρῳ τὸ ἑαυτοῦ πάθημα. λέγω δ' ἐννοήσας ὅτι ἐγὼ τε καὶ σὺ νῦν τυγχάνομεν ταῦτόν τι πεπονθότες, ἐρώντε δύο ὄντε δυοῖν ἑκάτερος, ἐγὼ μὲν Ἀλκιβιάδου τε τοῦ Κλεινίου καὶ φιλοσοφίας, σὺ δὲ δυοῖν, τοῦ τε Ἀθηναίων δήμου καὶ τοῦ Πυριλάμπους.
5 αἰσθάνομαι οὖν σου ἐκάστοτε, καίπερ ὄντος δεινοῦ, ὅτι ἂν φῆ σου τὰ παιδικὰ καὶ ὅπως ἂν φῆ ἔχειν, οὐ δυναμένου ἀντιλέγειν,
e ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω μεταβαλλομένου· ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔάν τι σοῦ λέγοντος ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων μὴ φῆ οὕτως ἔχειν, μεταβαλλόμενος λέγεις ἃ ἐκεῖνος βούλεται, καὶ πρὸς τὸν Πυριλάμπους νεανίαν τὸν καλὸν τοῦτον τοιαῦτα ἕτερα πέπονθας. τοῖς
5 γὰρ τῶν παιδικῶν βουλευμάσιν τε καὶ λόγοις οὐχ οἷός τ' εἰ ἐναντιοῦσθαι, ὥστε, εἴ τίς σου λέγοντος ἐκάστοτε ἃ διὰ τούτους

c1 θῶμεν Madvig: φῶμεν c Ol.^λ c6 [ ] Aldus, om. Themistius

λε, πώς είναι χρήσιμη ή ρητορική,¹¹² ἐνῶ γιὰ ὅποιον δὲν πρόκειται νὰ προβεῖ σὲ ἀδικίες μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει μεγάλη χρησιμότητα — ἀφοῦ ἀπ' ὅσα εἰπώθηκαν προηγουμένως δὲν φάνηκε νὰ προκύπτει κάτι τέτοιο.

ΚΑΛ. Δὲν μοῦ λές, Χαιρεφώντα, σοβαρὰ μιλάει ὁ Σωκράτης ἢ μᾶς δουλεύει;

ΧΑΙ. Ἐμένα, Καλλικλῆ, μοῦ φαίνεται ὅτι μιλάει πάρα πολὺ σοβαρὰ. Ὅμως τὸ καλύτερο εἶναι νὰ ρωτήσεις τὸν ἴδιο.

ΚΑΛ. Θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσα, μὰ τοὺς θεούς! Γιὰ πές μου, Σωκράτη, πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὅτι μιᾶς σοβαρὰ, ἢ ὅτι μᾶς δουλεύεις; Διότι, ἂν μιᾶς σοβαρὰ καὶ συμβαίνει ὅσα λές νὰ εἶναι ἀληθινά, τότε ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ ἐρχόταν πάνω κάτω, καὶ ὅλα ὅσα κάνουμε δὲν θὰ εἶναι, καθὼς φαίνεται, τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει;

ΣΩ. Καλλικλῆ, ἂν ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ δὲν μοιράζονταν κοινὲς ἐμπειρίες, ἄλλοι τὶς μὲν καὶ ἄλλοι τὶς δέ, ἀλλὰ κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς εἶχε κάποια ἰδιαίτερη ἐμπειρία σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ ἦταν εὐκόλο ὁ ἓνας νὰ δείξει αὐτὸ ποὺ αἰσθάνεται στὸν ἄλλο. Τὸ λέω αὐτό, ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ ἐσὺ ἔχουμε τὶς ἴδιες ἐμπειρίες, καθὼς καὶ οἱ δύο μας εἴμαστε ἐρωτευμένοι μὲ δύο: ἐγὼ μὲ τὸν Ἀλκιβιάδη, τὸν γιὸ τοῦ Κλεινία,¹¹³ καὶ μὲ τὴ φιλοσοφία, καὶ ἐσὺ ἐπίσης μὲ δύο, μὲ τὸν δῆμο τῶν Ἀθηναίων καὶ μὲ τὸν Δῆμο, τὸν γιὸ τοῦ Πυριλάμπη.¹¹⁴ Ἀντιλαμβάνομαι λοιπὸν ὅτι, κάθε φορά, ἂν καὶ εἶσαι δεινὸς ὁμιλητής, δὲν εἶσαι σὲ θέση νὰ προβάλεις ἀντίρρηση σὲ ὅ,τι λέει τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἔρωτά σου γιὰ τὸ πῶς ἔχουν τὰ πράγματα, καὶ μεταβάλλεις τὶς ἀπόψεις σου δῶθε κεῖθε.¹¹⁵ Καὶ πὼς ἂν τύχει καὶ πεῖς κάτι στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἀλλὰ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων δὲν συμφωνήσει, ἐσὺ ἀλλάζεις τὶς ἀπόψεις σου καὶ λές αὐτὰ ποὺ ἐκεῖνος θέλει. Ὅμως καὶ μὲ τὸν ὁμορφο νεαρὸ τοῦ Πυριλάμπη παθαίνεις τὰ ἴδια, ὅταν βρίσκεσαι κοντά του. Διότι δὲν μπορεῖς νὰ φέρεις ἀντίρρηση σὲ ὅσα θέλουν καὶ ὅσα λένε ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαπᾶς, ἔστω καὶ ἂν κάποιος σοῦ δηλώσει ὅτι καμιὰ φορὰ ἐκπλήσεται μὲ αὐτὰ ποὺ λές ἐξαιτίας ἐκείνων, ἐπειδὴ εἶ-